

1. UVOD

1.1. Pregled klasifikacije NKZ 10.

Nacionalna klasifikacija zanimanja 2010. - NKZ 10. daje sustav za razvrstavanje i povezivanje podataka o zanimanjima koji se dobivaju iz popisa stanovništva, ankete o radnoj snazi, ankete o potrošnji kućanstava i drugih statističkih istraživanja te iz administrativnih izvora podataka. Klasifikacija NKZ 10. je u potpunosti usklađena s Međunarodnom standardnom klasifikacijom zanimanja 2010. – ISCO 08. Radi se o revidiranoj verziji NKZ-a 98. koja je bila usklađena s (ISCO-88), i koja ovime prestaje biti na snazi.

Klasifikacija NKZ 10. hijerarhijski je strukturirana klasifikacija s četirima razinama koja omogućuje razvrstavanje svih zanimanja u 437 skupina. Te skupine čine najiscrpniju razinu klasifikacijske strukture i združene su u 130 podvrsta, 43 vrste i 10 rodova. Time je omogućena izradba razmjerno iscrpnih međunarodno usporedivih podataka i sažetih podataka samo za deset rodova na najvišoj razini.

Svaka skupina unutar klasifikacije označena je nazivom i brojčanom šifrom te joj je pridružena definicija koja utvrđuje obuhvat skupine. U definicijama je naveden i sažetak glavnih zadataka i dužnosti za zanimanja unutar te skupine te popis skupina zanimanja koja su obuhvaćena ili u slučaju pojediničnih skupina primjeri obuhvaćenih zanimanja. Hijerarhijsku strukturu klasifikacije NKZ 10. s nazivima skupina i šiframa nalazi se u drugome dijelu. U trećemu dijelu navedene su potpune definicije svih skupina, podvrsta, vrsta i rodova u sklopu klasifikacije NKZ 10.

Glavne razlike između klasifikacija NKZ 10. i NKZ 98. te razlozi zbog kojih te razlike postoje, iscrpan prikaz podudarnosti između stare i nove klasifikacije te korespondentne tablice veze prema redoslijedu šifara u klasifikacijama NKZ 98. i NKZ 10. opisani su u nastavku.

1.2. Glavni ciljevi NKZ-a

Zbog globalizacije tržišta rada povećana je potražnja za međunarodno usporedivim podacima o zanimanjima u statističke i u administrativne svrhe te dolazi do izražaja potreba za postojanim i suvremenim okvirom za izvještavanje i razmjenu podataka o zanimanjima. Cilj je klasifikacije NKZ 10. da ispuni te zahtjeve i to tako da osigura:

- (a) suvremenu i prikladnu osnovu za međunarodno izvještavanje, usporedbu i razmjenu statističkih i administrativnih podataka o zanimanjima
- (b) koristan predložak za usporedivost nacionalne klasifikacije zanimanje s ostalim klasifikacijama zanimanja Europe i svijeta.

Kako bi ispunio prvi od tih ciljeva, ovom se klasifikacijom želi olakšati međunarodna razmjena podataka o zanimanjima tako da će statističarima pružiti alat s pomoću kojega će imati pristup međunarodno usporedivim podacima o zanimanjima i s pomoću kojega će se moći dati međunarodno usporedivi podatci o zanimanjima u formatu koji će biti koristan za potrebe istraživanja.

Klasifikacija zanimanja upotrebljava se za prikupljanje i diseminaciju statističkih podataka prikupljenih kroz popis stanovništva, kućanstava i stanova, ankete o potrošnji kućanstava, ankete o radnoj snazi, ankete o dohotku stanovništva i drugih izvora. Uporaba klasifikacije zanimanja je višestruka pa se tako koristi prilikom pridruživanja tražitelja zaposlenja slobodnim radnim mjestima, za planiranje obrazovanja, izvještavanje o nesrećama na poslu, isplata plaća radnicima te upravljanje migracijama za potrebe zapošljavanja.

1.3. Definicije skupina

Kao posljedica procesa revizije strukture klasifikacije NKZ 98. brojne su skupine klasifikacije NKZ-a objedinjene ili razdijeljene. U nekim su slučajevima stvorene potpuno nove skupine. Došlo je i do promjene u strukturi na razini vrste i podvrsta, koje su uključivale dijeljenje i objedinjavanje, kao i premještanje skupina iz jednoga dijela klasifikacije u drugi. Zbog tih je izmjena nastala potreba za razvojem definicija novih skupina i za izmjenom definicija ostalih skupina kako bi se osiguralo da one odražavaju sadržaj skupine na odgovarajući način.

Definicije skupina koje se nisu mijenjale također su izmijenjene i revidirane s obzirom na to da su definicije iz ranije klasifikacijske verzije bile stare gotovo dvadeset godina, a došlo je do znatnih promjena u pogledu tehnologije kao i u pogledu organizacije radnih zadataka unutar zanimanja od kasnih osamdesetih godina prošloga stoljeća.

Kako bi nova verzija klasifikacije najbolje odražavala stanje na tržištu rada, prilikom njezinog kreiranja definirana su načela za razvoj ili reviziju kategorija NKZ-a. Posebice je dogovoreno da bi općenita struktura definicija trebala biti slična onima koje su se upotrebljavale u prethodnoj verziji klasifikacije. Između ostalog istaknuti su neki problemi u strukturi i sadržaju definicija iz klasifikacije a koji ukratko obuhvaćaju sljedeće: napomene, podnožne napomene i upućivanja na definicije kategorija upotrebljavaju se pri obrazloženju razgraničenja i razlika među drugim kategorijama, što znači da neke definicije ne mogu stajati samostalno; neke definicije skupina unutar 2. roda bile su suviše usmjerene na istraživanje i teoretski rad, a nedovoljno su se bavile praktičnim zadacima; u mnogim ili svim definicijama ponavljale su se slične rečenice koje nisu bitno doprinosile opisu, a otežavale su uočavanje glavnih razlika među skupinama; nije bilo jasno trebaju li se opisi zadataka odnositi na glavne zadatke koji se obično obavljaju u određenoj skupini zanimanja ili se svi zadatci obavljaju u svim poslovima razvrstanim u tu skupinu.

Važno je napomenuti da, iako je Nacionalna klasifikacija zanimanja korisna u olakšavanju pružanja standardne informacije za donošenje odluka o pitanjima rada, Nacionalna klasifikacija zanimanja nije okvir za administrativno reguliranje zanimanja. Oznake, nazivi pojedinih klasifikacijskih razina kao i opisi istih ne znače izražavanje mišljenja Državnog zavoda za statistiku o zakonskom ili pravnom statusu bilo koje skupine zanimanja.

2. Pojmovni okvir, oblikovanje, struktura i sadržaj klasifikacije NKZ 10.

2.1. Temeljni pojmovi

Okvir i pojmovi na kojima se temelji klasifikacija NKZ 10. suštinski su jednaki onima koji su upotrijebljeni u klasifikaciji NKZ 98. Definicije su tih pojmova revidirane, a smjernice za njihovu primjenu u oblikovanju klasifikacije poboljšane su tamo gdje je to bilo potrebno kako bi se ispravili nedostaci iz ranije klasifikacijske verzije NKZ.

Okvir koji je upotrijebljen za oblikovanje i izradbu klasifikacije NKZ 10. temelji se na dvama glavnim pojmovima: pojmu vrste rada koji se izvodi, odnosno *posla*, i pojmu *vještine*.

Definicije posla i zanimanja

Posao se u klasifikaciji NKZ 10. određuje kao 'skup radnih zadaća koje izvršava ili koje treba izvršavati jedna osoba kao zaposlenik ili kao samostalni djelatnik'.

Zanimanje se određuje kao 'skup poslova čiji se glavni zadatci i dužnosti odlikuju visokim stupnjem sličnosti'. Osoba može biti povezana sa zanimanjem primarnim poslom koji trenutno obavlja, dodatnim poslom ili prethodnim zaposlenjem.

Stupanj specijalizacija vještine

Vještina se određuje kao sposobnost izvršavanja zadataka i dužnosti nekoga posla. U klasifikaciji NKZ 10. zanimanja se razvrstavaju u skupine s pomoću dviju dimenzija vještine: *razine vještine* i *specijalizacije vještine*.

Stupanj vještine određuje se kao funkcija složenosti i opsega zadaka i dužnosti koje se izvršavaju u određenom zanimanju. Stupanj vještine mjeri se operativno uzimajući u obzir jedno ili više od sljedećega:

- prirodu posla koji se obavlja u zanimanju u odnosu na karakteristične zadatke i dužnosti koji su određeni za svaku razinu vještine iz klasifikacije NKZ 10.
- stupanj obrazovanja određen u skladu s Međunarodnom standardnom klasifikacijom obrazovanja (ISCED-97)¹ koji je potreban za uspješno obavljanje tih zadataka i dužnosti i
- količinu neformalnoga učenja kroz rad i/ili prethodno iskustvo koja je potrebna za uspješno obavljanje tih zadataka i dužnosti.

¹ Obrazovna, znanstvena i kulturna organizacija Ujedinjenih naroda (UNESCO), 1997.

Pojam razine vještine uglavnom se primjenjuje na najvišoj klasifikacijskoj razini (rodovi). S obzirom na međunarodni karakter klasifikacije određena su samo četiri općenita stupnja vještine. Posljedica je toga da osam od deset rodova u klasifikaciji NKZ 10. sadržavaju zanimanja na samo jednomu od četiriju stupnjeva vještine. Primjerice, NKZ rod 2. Znanstvenici/znanstvenice, inženjeri/inženjerke i stručnjaci/stručnjakinje, sadržava samo zanimanja na najvišem, 4. stupnju vještine.

Specijalizacija vještine određuje se s obzirom na četiri pojma:

- potrebno područje znanja
- uređaje i strojeve koji se upotrebljavaju
- gradiva na kojima ili s kojima se radi i
- vrste proizvedenih dobara i usluga.

Unutar svakoga roda zanimanja su razvrstana u skupine, podvrste i vrste, i to u prvome redu s obzirom na specijalizaciju vještine. U klasifikaciji NKZ 10. u rodu 1. zakonodavci/zakonodavke, dužnosnici/dužnosnice i direktoridirektorice i rodu 0. vojna zanimanja, pojam stupnja vještine primjenjuje se u prvome redu na drugoj hijerarhijskoj razini.

2.2. Definicije četiriju stupnjeva vještine u NKZ-u

U daljnjemu tekstu dane su definicije svakoga od četiriju stupnjeva vještine u NKZ-u. Te definicije ne mijenjaju razgraničenja među stupnjevima vještine koji se nalaze u klasifikaciji ISCO-88. One služe za pojašnjenje tih razgraničenja i za slučajeve u kojima stupanj potrebne izobrazbe nije najprikladniji način utvrđivanja stupnja vještine za pojedino zanimanje. U svakoj su definiciji sadržani primjeri:

- uobičajenih ili karakterističnih zadataka koji se obavljaju na svakome stupnju vještine
- vrste potrebnih vještina (općenito) i
- uobičajenih zanimanja koja su razvrstana u taj stupanj vještine.

1. stupanj vještine

Zanimanja na 1. stupnju vještine obično obuhvaćaju obavljanje jednostavnih i rutinskih fizičkih zadataka. Mogu zahtijevati uporabu oruđa, kao što su lopate, ili jednostavnih električnih uređaja, primjerice usisavača. Uključuju zadatke kao što su čišćenje; kopanje; ručno dizanje i nošenje gradiva; razvrstavanje, spremanje ili ručno sastavljanje dobara (katkad s pomoću mehaničkih radnja); upravljanje nemotornim vozilima te branje voća i povrća.

Mnoga zanimanja na 1. stupnju vještine mogu zahtijevati fizičku snagu i/ili izdržljivost. Za neke je poslove potrebna osnovna pismenost i sposobnost računanja. Ako se takve vještine traže, one nisu važan dio posla.

Za uspješno obavljanje nekih poslova na 1. stupnju vještine može biti potrebna završena osnovna škola ili prvi stupanj osnovnoga obrazovanja (ISCED-97 1. stupanj). Za neke poslove može biti potrebna kratka izobrazba kroz rad.

Zanimanja koja su razvrstana u 1. stupanj vještine uključuju čistače ureda, nosače tereta, vrtlarske radnike i kuhinjske pomoćnike.

2. stupanj vještine

Zanimanja na 2. stupnju vještine obično obuhvaćaju obavljanje zadataka kao što su upravljanje strojevima i elektroničkom opremom; upravljanje vozilima; održavanje i popravak električne i mehaničke opreme te naručivanje i pohranjivanje podataka i njihovu uporabu.

Za gotovo sva zanimanja na 2. stupnju vještine nužna je sposobnost čitanja obavijesti kao što su sigurnosne upute, sastavljanja pismenih zapisa o dovršenim radovima te točnoga izvođenja jednostavnih računskih operacija. Mnoga zanimanja na ovom stupnju vještine zahtijevaju razmjerno napredne vještine pismenosti i matematičke pismenosti te dobre komunikacijske vještine. U nekim su zanimanjima te vještine nužne za veći dio posla. Mnoga zanimanja na ovom stupnju vještine zahtijevaju visok stupanj ručne spretnosti.

Znanje i vještine potrebne za uspješno obavljanje zadataka u zanimanjima 2. stupnja vještine obično se stječu završenim prvim stupnjem srednjoškolskoga obrazovanja (ISCED-97 2. stupanj). Neka zanimanja zahtijevaju završen drugi stupanj srednjoškolskoga obrazovanja (ISCED-97 3. stupanj), koje može uključivati znatan dio specijaliziranoga strukovnog obrazovanja i izobrazbu stečenu kroz rad. Neka zanimanja zahtijevaju završenu specijaliziranu strukovnu izobrazbu nakon završenoga srednjoškolskog obrazovanja (ISCED-97 4. stupanj). U nekim slučajevima iskustvo i izobrazba stečena kroz rad može zamijeniti formalno obrazovanje.

Zanimanja koja su razvrstana u 2. stupanj vještine uključuju mesare, vozače autobusa, tajnike, knjigovodstvene službenike, rukovatelje strojem za šivanje, krojače, pomoćnike u prodaji, policajce, frizere, električare i mehaničare za motorna vozila.

3. stupanj vještine

Zanimanja na 3. stupnju vještine obično obuhvaćaju obavljanje složenih tehničkih i praktičnih zadataka koji zahtijevaju opsežno činjenično, tehničko i postupovno znanje iz određenoga specijaliziranoga područja. Primjeri specifičnih zadataka uključuju: osiguranje usklađenosti sa zdravstvenim, sigurnosnim i ostalim propisima; izradbu iscrpnih procjena količine i troškova gradiva i rada potrebnih za određene projekte; usklađivanje, nadgledanje i planiranje rasporeda rada drugih radnika i nadzor nad njime; izvršavanje tehničkih funkcija kao potporu stručnjacima.

Zanimanja na ovom stupnju vještine općenito zahtijevaju visoku razinu pismenosti i matematičke pismenosti, kao i dobro razvijene komunikacijske vještine. Te vještine mogu uključivati sposobnost razumijevanja složenoga pisanog materijala, izradbu činjeničnih izvješća i usmenu komunikaciju u otežanim okolnostima.

Znanje i vještine potrebne za uspješno obavljanje zadataka u zanimanjima 3. stupnja vještine obično se stječu studiranjem na visokoškolskim ustanovama nakon završenoga srednjoškolskog obrazovanja, tijekom razdoblja od 1 do 3 godine (ISCED-97 5.b stupanj). U nekim slučajevima veliko radno iskustvo i dugotrajna izobrazba stečena kroz rad mogu zamijeniti formalno obrazovanje.

Zanimanja koja su razvrstana u 3. stupanj vještine uključuju poslovođe u trgovinama, medicinske i laboratorijske tehničare, pravne tajnike, komercijalne zastupnike prodaje, djelatnike hitne medicinske pomoći, tehničare za računalnu podršku te tehničare za odašiljanje i snimanje slike i zvuka.

4. stupanj vještine

Zanimanja na 4. stupnju vještine obično obuhvaćaju obavljanje zadataka koji zahtijevaju rješavanje složenih problema i donošenje odluka na temelju opsežnoga teoretskoga i činjeničnoga znanja iz specijaliziranoga područja. Zadatci koji se obavljaju obično uključuju analiziranje i istraživanje s ciljem proširenja sveukupnoga ljudskog znanja iz određenoga područja, dijagnozu i liječenje bolesti, prenošenje znanja drugima, projektiranje strukture ili strojeva i postupke izgradnje i proizvodnje.

Zanimanja na ovom stupnju vještine općenito zahtijevaju proširenu razinu pismenosti i matematičke pismenosti, katkad vrlo visoku razinu te odlične komunikacijske vještine. Te vještine katkad uključuju sposobnost razumijevanja složenoga pisanog materijala i priopćavanja složenih ideja u medijima, pisanje knjiga, izvješća i usmene prezentacije.

Znanje i vještine potrebne za uspješno obavljanje zadataka u zanimanjima 4. stupnja vještine obično se stječu studiranjem na visokoškolskim ustanovama tijekom razdoblja od 3 do 6 godina nakon čega se stječe prvostupanjaska ili viša diploma (ISCED-97 5.a ili viši stupanj). U nekim slučajevima radno iskustvo i izobrazba kroz rad mogu zamijeniti formalno obrazovanje. U mnogim je slučajevima odgovarajući stupanj obrazovanja nužan uvjet za obavljanje zanimanja.

Zanimanja koja su razvrstana u 4. stupanj vještine uključuju direktore za prodaju i marketing, diplomirane inženjere građevinarstva, srednjoškolske nastavnike, liječnike, medicinske sestre u operacijskim dvoranama i analitičare računalnih sustava.

2.3. Primjena četiriju stupnjeva vještine na rodove NKZ-a

Odnos između deset rodova NKZ-a i četiri stupnja vještine sažeto je prikazan u donjoj Tablici 1. Unutar roda 1. zanimanja u vrsti 1.4: direktori u ugostiteljstvu, maloprodaji i uslužnim zanimanjima na 3. su stupnju vještine. Sva ostala zanimanja u rodu 1. na 4. su stupnju vještine. Unutar roda 0: vojna zanimanja, svaka od triju vrsta na različitom je stupnju vještine.

Tablica 1. Prikaz odnosa rodova u klasifikaciji NKZ 10. i stupnjeva vještine

RODOVI U KLASIFIKACIJI NKZ 10.	stupanj vještine
1. zakonodavci/zakonodavke, dužnosnici/dužnosnice i direktori/direktorice	3. + 4.
2. znanstvenici/znanstvenice, inženjeri/inženjerke i stručnjaci/stručnjakinje	4.
3. tehničari/tehničarke i stručni suradnici/stručne suradnice	3.
4. administrativni službenici/administrativne službenice 5. uslužna i trgovačka zanimanja 6. poljoprivrednici/poljoprivrednice, šumari/šumarke, ribari/ribarke, lovci/lovkinje 7. zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji 8. rukovatelji/rukovateljice postrojenjima i strojevima, industrijski proizvođači/industrijske proizvođačice i sastavljači/sastavljačice proizvoda	2.
9. jednostavna zanimanja	1.
0. vojna zanimanja	1., 2. + 4.

U slučajevima u kojima se za utvrđivanje stupnja vještine nekoga zanimanja upotrebljavaju i zahtjevi u pogledu formalnoga obrazovanja i usavršavanja, ti se zahtjevi određuju u skladu s Međunarodnom standardnom klasifikacijom obrazovanja (ISCED). Prikaz odnosa između stupnjeva vještine NKZ-a i stupnjeva obrazovanja po ISCED-97 nalazi se u donjoj Tablici 2.

Tablica 2. Prikaz odnosa četiriju stupnjeva vještine NKZ-a i stupnjeva obrazovanja prema ISCED-97

stupanj vještine NKZ 10.	ISCED-97 skupine
4.	6. drugi stupanj visokoga obrazovanja (završava naprednom istraživačkom diplomom) 5.a prvi stupanj visokoga obrazovanja, prvostupanjska diploma (srednjega trajanja)
3.	5.b prvi stupanj visokoga obrazovanja (kratkoga ili srednjega trajanja)
2.	4. obrazovanje koje slijedi nakon srednjega obrazovanja, ali nije na visokoškolskoj razini 3. viši stupanj srednjega obrazovanja 2. niži stupanj srednjega obrazovanja
1.	1. osnovni stupanj obrazovanja

Uporaba kategorija ISCED-a pri određivanju četiriju stupnjeva vještine ne znači da se vještine koje su potrebne za izvršavanje zadataka i dužnosti određenoga posla mogu steći jedino formalnim obrazovanjem. Te se vještine mogu, što je često i slučaj, steći neformalnom izobrazbom i iskustvom. Pored toga treba naglasiti da je klasifikacija NKZ 10. usmjerena na vještine koje su potrebne za izvršavanje zadataka i dužnosti određenoga zanimanja, a ne na to je li djelatnik koji ima određeno zanimanje više ili manje vješt od drugih djelatnika istoga zanimanja.

Zahtjevi u pogledu formalnoga obrazovanja i izobrazbe samo su jedna sastavnica u utvrđivanju stupnja vještine i trebaju se uzimati samo kao indikativni kriterij. Najvažnija je sastavnica pri utvrđivanju stupnja vještine priroda zadataka koji se obavljaju u određenome zanimanju u odnosu na karakteristične zadatke koji su određeni za svaki stupanj vještine.

S obzirom na to da se razvrstavaju poslovi, a ne osobe koje te poslove obavljaju, za klasifikaciju nije potrebno razmatrati vještine ili kvalifikacije koje osoba ima. Da bi posao bio razvrstan u određeni i stupanj vještine NKZ-a, nije nužno da osoba ima obrazovanje određenoga stupnja. Tako primjerice osoba koja je zaposlena na radnome mjestu koje zahtijeva izvođenje zadataka zidara treba biti razvrstana u skupinu 7112 zidari/zidarke i srodna zanimanja neovisno o tome ima li ta osoba formalno obrazovanje za zidara i neovisno o tome je li ta osoba dobra, loša ili prosječna u svojem poslu.

Konačno, treba napomenuti da se pojam stupnja vještine primjenjuje tako da se uzima u obzir stupanj vještine koja je potrebna za uspješno izvršavanje zadataka na *početničkoj* razini posla u određenoj skupini zanimanja. Neki pojedinci zaposleni u zanimanjima koja su razvrstana u određeni stupanj vještine bit će, dakle, više ili manje vješti od drugih. Stupanj vještine koji je potreban za zaposlenja više razine unutar određenoga zanimanja može isto tako biti viši od stupnja vještine koji je potreban za to zanimanje općenito.

2.4. Zanimanja kod kojih se zahtjevi u pogledu formalnoga obrazovanja razlikuju u različitim državama

Najvažnija promjena u primjeni pojma stupnja vještine na oblikovanje klasifikacije NKZ 10. odražava načelo da se zanimanja koja obuhvaćaju izvršavanje istih zadataka uvijek trebaju razvrstati na isto mjesto, čak i ako se zahtjevi u pogledu formalnoga obrazovanja razlikuju u pojedinim državama.

U klasifikaciji ISCO-88 s kojom je bila harmonizirana NKZ 98. velike su poteškoće povezane sa zanimanjima koja su zahtijevala izvršavanje istih ili sličnih zadataka i dužnosti (ili sadržaja), ali su imala različite (veće ili manje) zahtjeve u pogledu "stupnja vještine", koji se u različitim državama utvrđivao u skladu sa stupnjem formalnoga obrazovanja. Razlog je tome što, s obzirom na stvarne razlike među nacionalnim obrazovnim sustavima, isto zanimanje (s istim skupom zadataka i dužnosti) mogu obavljati osobe koje imaju različit stupanj formalnoga obrazovanja, što ne utječe na stupanj vještine koji je potreban za uspješno izvršavanje zadataka.

U smjernicama klasifikacije ISCO-88 preporučeno je da se zanimanja koja na državnoj razini imaju veće ili manje zahtjeve u pogledu stupnja vještine, od zahtjeva utvrđenih u klasifikaciji ISCO-88 razvrstaju u rod koji odgovara stupnju vještine koji je potreban za to zanimanje u određenoj državi. Takav je pristup imao za posljedicu smanjenu međunarodnu usporedivost s obzirom na to da su zanimanja određena s pomoću sličnih zadataka koji se izvršavaju razvrstana u različite rodove klasifikacije ISCO-88 ovisno o državi.

Dva najočitija primjera toga problema u klasifikaciji ISCO-88 odnosila su se na razvrstavanje *medicinskih sestara i osnovnoškolskih i predškolskih učitelja*. U nekim državama medicinske sestre i učitelji moraju imati fakultetsku diplomu, dok u drugima to nije slučaj. U trenutku usvajanja klasifikacije ISCO-88, taj je problem riješen tako da su ta zanimanja razvrstana u usporedne vrste, jednu u 2. rodu i drugu u 3. rodu. Te su se skupine zanimanja trebale upotrebljavati alternativno, tj. države su morale razvrstati sve učitelje i medicinske sestre ili u 2. ili 3. rod, osim u slučajevima kad su postojale stvarne razlike u zadacima i dužnostima koje se izvršavaju. Međutim, s obzirom na to da su opisi poslova učitelja i medicinskih sestara u klasifikaciji ISCO-88 istovjetni u oba roda, razumljivo je da se u mnogim državama razlika između stručnjaka i stručnih suradnika temeljila na stupnju obrazovanja zaposlenika ili uobičajenih zahtjeva u pogledu obrazovanja za to zanimanje u određenoj državi, a ne na temelju zadataka i dužnosti koji se zapravo izvršavaju.

U klasifikaciji NKZ 10. taj se problem rješava tako da sadržaj posla (tj. zadatci i dužnosti) ima prednost pred nacionalnim zahtjevima u pogledu obrazovanja i izobrazbe. Drugim riječima zanimanja koja uključuju obavljanje približno istoga skupa zadataka i dužnosti uvijek se razvrstavaju u istu kategoriju u klasifikaciji NKZ 10., čak i u slučajevima kad se razlikuju nacionalni zahtjevi u pogledu stupnja vještine utvrđeni u skladu sa stupnjem obrazovanja. Nadamo se da će se takvim pristupom postići bolja međunarodna usporedivost.

Pripremljen je skup načela i smjernica kao pomoć pri odlučivanju koji bi se stupanj vještine trebao dodijeliti zanimanjima kada se zahtjevi u pogledu obrazovanja i izobrazbe razlikuju u različitim državama. Ta su načela ukratko prikazana u daljnjemu tekstu, a primjenjivana su prema redoslijedu prednosti kao pomoć pri odlučivanju u koji dio klasifikacijske strukture NKZ-a 10. treba razvrstati određeno zanimanje.

- (a) Složenost i opseg zadataka i dužnosti koje se obavljaju u sklopu određenoga zanimanja uzeti su u obzir u odnosu na definicije za svaki stupanj vještine, pri čemu se posebna pozornost pridavala karakterističnim zadacima i dužnostima koji su povezani sa svakim stupnjem vještine.

- (b) Kada se zahtjevi u pogledu formalnoga obrazovanja razlikuju samo u malome broju država, stupanj vještine utvrđen je na temelju zahtjeva koji su se primjenjivali u većini država.
- (c) Kada se s pomoću gore navedenih načela (a) i (b) nije mogla postići odluka o razlikovanju između stupnja vještine, zanimanja koja su u nekim državama zahtijevala završen prvi stupanj srednjega obrazovanja (ISCED-97 2. stupanj), a u drugima samo završeno osnovno obrazovanje (ISCED-97 1. stupanj), razvrstana su u stupanj vještine. Takav je pristup odabran stoga što je u mnogim visokindustrijaliziranim državama završen prvi stupanj srednjega obrazovanja više ili manje obvezatan. U takvim okolnostima osobe koje nisu završile prvi stupanj srednjega obrazovanja ne bi mogle naći zaposlenje ni u najmanje zahtjevnim zanimanjima.
- (d) Kada se s pomoću gore navedenih načela (a), (b) i (c) nije mogla postići odluka, stupanj vještine određenoga zanimanja utvrđen je u skladu sa stanjem koje je prevladavalo u industrijaliziranim državama, ali samo ako je u velikoj većini tih država primijenjen dosljedan pristup. Primjerice, ako je za zanimanje potrebna fakultetska diploma u manje od polovice država članica Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), a u većini ostalih država dovoljna je diploma dvogodišnje više škole, tada bi bilo primjereno to zanimanje razvrstati u stupanj vještine. Pri donošenju takvih odluka uzima se u obzir veličina države i broj država. Takav je pristup prihvaćen stoga što se smatralo da će stanje koje prevladava u industrijaliziranim državama vjerojatno prije ili kasnije postati obveza i u drugim državama. Osim toga, viši stupanj obrazovanja vjerojatno će biti nužan kod mnogih migracija povezanih s poslom.

2.5. Klasifikacijska struktura i šifarski sustav

Klasifikacija NKZ 10. oblikovana je tako da se zanimanja razvrstavaju u jednu od 437 skupina na najiscrpnijoj razini klasifikacijske hijerarhije. Ideja je da se svi poslovi na svijetu mogu razvrstati u jednu (i samo jednu) od tih skupina. Općenito, svaka je skupina sastavljena od nekoliko 'zanimanja' koja se odlikuju visokom razinom sličnosti u pogledu stupnja vještine i specijalizacije vještine. Skupine se nadalje udružuju u vrste, a vrste u rodove na temelju pojmova stupnja vještine i postupno sve šire primjene pojma specijalizacije vještine.

Svi osim dvaju rodova iz klasifikacije NKZ 10. sadržavaju zanimanja na samo jednoj od četiriju stupnjeva vještine NKZ-a. Sve 43 vrste sadržavaju zanimanja na samo jednom stupnju vještine. To znači da ako želimo, možemo podatke koji su razvrstani na razini vrsta, podvrsta ili skupina u klasifikaciji NKZ 10. zbirno prikazati samo prema stupnju vještine. Da bi se to postiglo, stvorene su tri vrste unutar roda 0: vojna zanimanja, za časnike, dočasnike i 'ostale činove', a zanimanja u rodu 1: zakonodavci/zakonodavke, dužnosnici/dužnosnice i direktori/direktorice razvrstana su tako da su sva zanimanja koja nisu na 4. stupnju vještine razvrstana u jednu vrstu na 3. stupnju vještine. Takav se pristup odmaknuo od klasifikacije NKZ 98, u kojoj zanimanjima u rodu 1: čelnici i članovi/čelnice i članice zakonodavnih tijela, čelnici i dužnosnici/čelnice i dužnosnice državnih tijela, direktori/direktorice i rodu 0: vojna zanimanja nije bio dodijeljen stupanj vještine.

1. Ako hijerarhijsku strukturu klasifikacije NKZ 10. promatramo odozgo prema dolje, svaki od deset rodova sastavljen je od dviju ili više vrsta, a svaka od njih od jedne ili više podvrsta. Svaka od 130 podvrsta sastavljena je od jedne ili više skupina. Svaki rod označen je jednoznamenkastom šifrom. Svaka vrsta označena je dvoznamenkastom šifrom, koji se sastoji od oznake roda i još jedne znamenke. Na isti su način podvrste označene troznamenkastim šiframa, a skupine četveroznamenkastim šiframa koji se u obama slučajevima sastoje od šifre više razine i još jedne znamenke. Sljedeći primjer prikazuje to pravilo:

rod:	5	Uslužna i trgovačka zanimanja
vrsta:	51	Uslužna zanimanja
podvrsta:	511	Članovi/članice kabinske posade, kondukteri/kondukterke i vodiči/vodičice
skupine	5111	Članovi/članice kabinske posade
	5112	Kondukteri/kondukterke
	5113	Vodiči/vodičice

I ostala pravila šifriranja koja su primijenjena u prethodnoj verziji klasifikacije zanimanja usvojena su i u klasifikaciji NKZ 10. Primjerice, ako podvrsta sadržava samo jednu skupinu, zadnja je šifra skupine '0'. Ako je riječ o preostaloj skupini, ona ima isti naziv kao i podvrsta iza kojega slijedi kratica d. n., a zadnja je šifra 9.

Bitno je napomenuti da, iako se neke kategorije klasifikacije NKZ 98. nisu mijenjale, moguće je da se šifra određene kategorije promijenio kao posljedica strukturnih promjena u njezinoj okolini. Slično tome, neke se dvoznamenkaste, troznamenkaste i četveroznamenkaste šifre mogu odnositi na sasvim različite kategorije u klasifikacijama NKZ 98. i NKZ 10.

2.6. Definicije skupina

Svrha definicija

Glavna je svrha definicija skupina u klasifikaciji NKZ 10. precizno odrediti sadržaj svake skupine kako bi države što dosljednije mogle odrediti kamo unutar NKZ-a treba razvrstati pojedinu skupinu zanimanja te da bi se tako unaprijedila usporedivost podataka potrebnih za statističke i administrativne svrhe. Dodatna je svrha davanje općenitoga opisa posla koji se obavlja u određenoj skupini zanimanja. Nije bila namjera stvoriti 'rječnik' zanimanja s iscrpnim određenjem posla koji se obavlja u pojedinim zanimanjima.

Koliko god je to moguće, namjera je da definicije skupina u klasifikaciji NKZ 10. budu samostalne. Drugim riječima ono što je bitno za pojedinu skupinu treba biti razumljivo bez upućivanja na definicije drugih skupina.

Struktura i sadržaj definicija

Ukupna struktura definicija ista je kao onaj koji se nalazi u prethodnoj verziji klasifikacije NKZ, osim što je uporaba 'napomena' i 'podnožnih napomena' kao dodataka definicijama zamijenjena proizvoljnim poljem u svakoj definiciji koje je nazvano 'napomene'.

Sve definicije dakle započinju uvodnim tekstom iza kojega slijedi opis zadataka koji se izvršavaju i popis uključenih stavaka te možebitnih iznimaka i napomena. Sličan je pristup primijenjen na skupine i na više razine s nekim izmjenama koje se odnose na format i nazivlje.

U uvodnom tekstu, koji se obično sastoji od jedne ili dviju rečenica, sažeto je opisan opseg i osnovne značajke skupine. Općenito, najprije se navodi najvažniji ili ključni vid posla koji se obavlja, a koji razlikuje određenu skupinu od ostalih skupina. U nekim je slučajevima bilo potrebno dodati rečenicu koja se odnosi samo na neka zanimanja koja su razvrstana u tu skupinu. Nije nužno potrebno da sva zanimanja koja su razvrstana u određenu skupinu obavljaju sve vrste zadataka koji su opisani u uvodnoj izjavi.

Opisi zadataka odnose se na glavne zadatke koji se u pravilu ili uobičajeno izvršavaju u zanimanjima koja su razvrstana u tu skupinu. Opisi zadataka obično ne obuhvaćaju sve zadatke koji se obavljaju u svim zanimanjima koja su razvrstana u tu skupinu, ali mogu uključivati neke zadatke koji su bitni samo za neke od poslova koji su razvrstani u tu skupinu. Općenito, popisi zadataka sastoje se od pet do deset točaka, ali u nekim je slučajevima taj broj veći ili manji.

Zadatci koji su jedinstveni za određeno zanimanje unutar skupine uključeni su kao zasebne stavke samo ako čine vrlo bitnu sastavnicu određenoga zanimanja i ne mogu biti obuhvaćeni općenitim opisom koji se odnosi i na druga zanimanja.

U skupinama više razine iza popisa zadataka koji se obavljaju slijedi popis skupina koje su uključene na sljedećoj nižoj razini u klasifikacijskoj hijerarhiji. U jediničnim skupinama iza popisa zadataka slijedi popis 'primjeri su zanimanja iz ovoga područja'. Svrha popisa 'primjeri su zanimanja iz ovoga područja.' jest da se pruži okvirna slika zanimanja i radnih mjesta uključenih u tu skupinu. Ona ne čine petu hijerarhijsku razinu. Navedena zanimanja nisu sveobuhvatna, a u nekim su to slučajevima samo nazivi zanimanja koji se često upotrebljavaju i koji se u stvarnosti mogu odnositi na ista ili vrlo slična zanimanja.

Kada skupina više razine sadržava samo jednu skupinu na sljedećoj nižoj hijerarhijskoj razini, sadržaj uvodnoga teksta i opisa zadataka isti je u objema skupinama.

Proizvoljan popis 'neka slična zanimanja razvrstana u drugim područjima' uključen je kada postoji mogućnost da se zamijene zanimanja sličnih naziva ili sadržaja posla.

Napomene se u prvome redu odnose na pojašnjenje razgraničenja među srodnim skupinama kada to nije u potpunosti jasno iz opisnoga materijala, ako postoji mogućnost zamjene ili ako je potrebno navesti komentar o pojedinoj skupini zanimanja. Općenito, sličan ili isti tekst naveden je u napomenama uza sve skupine koje se spominju u određenoj napomeni kako bi se osigurala neovisnost definicija svake skupine.

3. Glavne razlike između klasifikacija NKZ 98. i NKZ 10.

3.1. Sažetak i obrazloženje promjena

Iako se predložak koji se upotrebljavao kao smjernica pri razvoju klasifikacije NKZ 10. nije bitno mijenjao u usporedbi s predloškom koji je primijenjen u NKZ 98., postoje znatne razlike u postupku s nekim skupinama zanimanja. Te razlike odražavaju potrebu da se razriješe problemi primijećeni tijekom uporabe NKZ 98. i da se prate promjene u strukturi zanimanja koje su nastale u razdoblju od 20 godina nakon izradbe izvorne klasifikacije ISCO-88 iz s kojom je bila harmonizirana klasifikacija NKZ 98.

Osnovni sustav rodova, vrsta, podvrsta i skupina koji je primijenjen u NKZ 98. zadržan je i u klasifikaciji NKZ 10. Deset rodova na najvišoj razini čini osnovnu strukturu klasifikacije NKZ 10. i isti su kao i rodovi NKZ 98. Nazivi nekih skupina ponešto su izmijenjeni kako bi bio jasniji sadržaj skupina, a neke su skupine zanimanja premještene iz jednoga roda u drugi. Međutim, velik broj rodova, vrsta i skupina razlikuje se od onih u NKZ 98.

Potpune tablice koje prikazuju sve podudarnosti između klasifikacija NKZ 98. i NKZ 10. na razini skupina sadržane su korespondentnim tablicama veze. Tablice su prikazane prema redosljedu klasifikacije NKZ 98. i prema redosljedu u klasifikacije NKZ 10.

Najvažnije promjene razrješuju problem da je klasifikacija NKZ 98. u nekim područjima bila ozbiljno zastarjela, ponajprije kao posljedica utjecaja razvoja tehnologije na poslove stručnjaka, tehničkih i službeničkih zanimanja koja su povezana s uporabom računala i telekomunikacijama. Neke su kategorije u klasifikaciji NKZ 98. stoga objedinjene, razdijeljene ili premještene kako bi u pogledu zanimanja i tehnologije odražavale promjene na tržištu rada. Stvorene su nove kategorije kako bi se mogle uključiti nove skupine zanimanja ili skupine zanimanja u razvoju. Kako bi se olakšala analiza vremenskih nizova, skupine iz klasifikacije NKZ 98. nisu se dijelile ni objedinjavale s dijelovima drugih skupina iz klasifikacije NKZ 98., osim ako se to nije moglo drugačije izbjeći.

Najvažnija je promjena da je pri utvrđivanju razine vještine nekoga zanimanja veći naglasak stavljen na prirodu posla koji se obavlja, nego na zahtjeve u pogledu formalnoga obrazovanja i izobrazbe.

Ostale promjene u klasifikacijskoj strukturi posljedica su činjenice da je klasifikacija NKZ 98. sadržavala suviše pojedinosti u nekim područjima, a nedovoljno u drugima te da je postojala velika neujednačenost u veličini nekih vrsta i podvrsta. Gdje je god to bilo moguće, poduzete su mjere kako bi se osiguralo da je količina pojedinosti primjerena i korisna s obzirom na glavnu namjenu NKZ-a. Nadamo se da će te promjene omogućiti lakšu izradbu procjena na temelju anketa o radnoj snazi na bazi uzorka za vrste i podvrste iz klasifikacije NKZ 10. nego što je to bio slučaj s klasifikacijom NKZ 98. S obzirom na prirodu raspodjele zanimanja na tržištu rada na međunarodnoj razini i različitost uporabe NKZ-a, problem različite razine iscrpnosti u različitim dijelovima klasifikacije bio je bitan, ali ne i presudan.

U nekim je slučajevima postojala opasnost da se neće moći dosljedno odrediti razlika među pojedinim kategorijama u klasifikaciji NKZ 10. na međunarodnoj razini, posebice s obzirom na vrste podataka koji se mogu prikupiti popisom stanovništva ili anketama. U slučajevima kao što su primjerice direktorska zanimanja u poljoprivredi izvršene su prilagodbe klasifikacije NKZ 10. kako bi se poboljšala dosljednost izvještavanja i međunarodna usporedivost.

U daljnjemu su tekstu opisane neke od važnijih izmjena.

- Dijelovi klasifikacije koji se odnose na direktorska zanimanja strukturirani su na drugi način kako bi se riješili problemi s kojima su se susretali korisnici klasifikacije NKZ 98.
- Stvorene su dodatne skupine i jedna nova podvrsta za nadzornička zanimanja, ali samo u područjima u kojima nadzornici obično izvršavaju bitno različite zadatke od radnika koje nadziru.
- Temeljito su revidirana i proširena zanimanja povezana s informacijskom i komunikacijskom tehnologijom, čime je omogućeno stvaranje vrsta za zanimanja stručnjaka i stručnih suradnika iz toga područja.
- Usporedne skupine koje su postojale u klasifikaciji NKZ 98. zbog slučajeva u kojima se zahtjevi u pogledu obrazovanja i izobrazbe za određenu skupinu zanimanja razlikuju u različitim državama, zbog međunarodne usporedivosti ne pojavljuju se u klasifikaciji NKZ 10. ako su zadatci koji se obavljaju u osnovi jednaki.
- Zanimanja u području pružanja zdravstvenih usluga proširena su kako bi se uključilo dovoljno pojedinosti da bi se klasifikacija NKZ 10. mogla upotrebljavati kao temelj za međunarodno izvješćivanje o zdravstvenim radnicima. Ta su zanimanja razvrstana zajedno tamo gdje je to bilo moguće kako bi se stvorile dvije vrste i zasebna podvrsta za zanimanja u zdravstvu.
- Dio klasifikacije koji se odnosi na uredske službenike strukturiran je na drugačiji način kako bi odražavao utjecaj informacijske i komunikacijske tehnologije i kako bi pružio više važnih podataka o zanimanjima u kojima je zaposlen velik broj žena.
- Zbirne skupine koje uključuju prodajne i uslužne djelatnike također su strukturirane na drugačiji način te je stvorena nova vrsta koja obuhvaća djelatnike za uslužna zanimanja, djelatnike za osobnu njegu i djelatnike za zaštitu osoba i imovine.
- Dodatno su razrađene kategorije i jasniji je položaj nekih skupina zanimanja koja se bave poljoprivredom.
- Dodatno su razrađene kategorije za zanimanja koja obuhvaćaju davanje obavijesti i usluga korisnicima, uključujući one povezane s turizmom.
- Skupine za rukovatelje pogonima i strojevima strukturirane su kao odgovor na primjedbe da je taj dio klasifikacije NKZ 98. bio suviše iscrpan i u nekim područjima zastario.
- Poboljšana je obuhvaćenost i prepoznatljivost neslužbenih zanimanja, što je dovelo do povećanja broja vrsta u klasifikaciji NKZ 10. u rodu 9. jednostavna zanimanja.

Te promjene dovele su do blagog porasta količine podataka na svim klasifikacijskim razinama osim na najvišoj razini, koja se nije mijenjala. Međutim, te promjene nisu ravnomjerno raspoređene u cijeloj klasifikacijskoj strukturi. Iz donje Tablice 3. vidljivo je, primjerice, da se znatno povećao broj skupina u rodu 2. Znanstvenici/znanstvenice, inženjeri/inženjerke i stručnjaci/stručnjakinje i rodu 5. uslužna i trgovačka zanimanja, dok se znatno smanjio broj skupina u rodu 8. rukovatelji/rukovateljice postrojenjima i strojevima, industrijski proizvođači/industrijske proizvođačice i sastavljači/sastavljačice proizvoda.

Tablica 3. Broj skupina na svakoj razini klasifikacije NKZ 10.

▪ (Ako se razlikuju, brojevi za klasifikaciju NKZ 98. prikazani su u zagradi)

rod	vrsta	podvrsta	skupina
1. zakonodavci/zakonodavke, dužnosnici/dužnosnice i direktori/direktori	4 (3)	11 (7)	32 (40)
2. znanstvenici/znanstvenice, inženjeri/inženjerke i stručnjaci/stručnjakinje	6 (4)	27 (19)	92 (65)
3. tehničari/tehničarke i stručni suradnici/stručne suradnice	5 (4)	20 (20)	84 (76)
4. administrativni službenici /administrativne službenice	4 (2)	8 (7)	29 (23)
5. uslužna i trgovačka zanimanja	4 (2)	13 (7)	40 (20)
6. poljoprivrednici/poljoprivrednice, šumari/šumarke, ribari/ribarke, lovci/lovkinje	3 (1)	9 (5)	18 (12)
7. zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji	5 (4)	14 (18)	66 (71)
8. rukovatelji/rukovateljice postrojenjima i strojevima, industrijski proizvođači/industrijske proizvođačice i sastavljači/sastavljačice proizvoda	3 (3)	14 (20)	40 (70)
9. jednostavna zanimanja	6 (4)	11 (11)	33 (22)
0. vojna zanimanja	3 (1)	3 (1)	3 (1)
ukupno NKZ 10. (NKZ-98)	43 (28)	130 (115)	437 (400)

3.2. Direktorska, nadzornička, stručna i tehnička zanimanja

Direktori, dužnosnici i zakonodavci

Direktorska zanimanja koja su razvrstana u 1. rod strukturirana su na drugačiji način kako bi se riješio problem povezan s razlikovanjem 'korporativnih direktora' i 'glavnih direktora', s kojim su se susretali korisnici klasifikacije NKZ 98. Te promjene odgovor su na poteškoće čiji je uzrok uporaba kategorija utemeljenih na klasifikacijama ekonomskih djelatnosti u klasifikaciji NKZ 98., kao i na mnoge druge tehničke i praktične poteškoće.

Glavna promjena sastoji se u tome da su direktorska zanimanja strukturirana prema funkcionalnim, a ne ekonomskim mjerilima. To znači da se mogu izdvojiti direktori specijalizirani za područja rada kao što su ljudski potencijali ili proizvodnja neovisno o vrsti ekonomske djelatnosti u kojoj su zaposleni i neovisno o tome upravljaju li odjelom u velikoj tvrtki ili u malom ili srednjem poduzeću koje se bavi određenim područjem rada.

Podvrsta 121 direktori/direktorice trgovačkih društava i ustanova iz klasifikacije NKZ 98. pojavljuje se u klasifikaciji NKZ 10. kao podvrsta 112 glavni i izvršni direktori/glavne i izvršne direktorice. Ona je razvrstana s vrstom 11 čelnici i članovi/čelnice i članice zakonodavnih tijela, čelnici i dužnosnici/čelnice i dužnosnice državnih tijela, udruga i organizacija iz klasifikacije NKZ 98. te zajedno tvore vrstu 11 zakonodavci/zakonodavke, dužnosnici/dužnosnice i direktori/direktorice u klasifikaciji NKZ 10. Svi poslovi koji zahtijevaju vođenje i upravljanje velikim i složenim poduzećima koji obično imaju hijerarhijski strukturirana radna mjesta direktora, razvrstani su tako u jedinstvenu vrstu s iscrpnijim podjelama na razini podvrsta i skupina.

Ostatak vrste 12 direktori/direktorice trgovačkih društava, ustanova i njihovih dijelova 13 direktori/direktorice malih trgovačkih društava i ustanova NKZ zamijenjen je s tri nove vrste, čime je rod 1 čelnici i članovi/čelnice i članice zakonodavnih tijela, čelnici i dužnosnici/čelnice i dužnosnice državnih tijela, direktori/direktorice iz klasifikacije NKZ dobio sljedeću strukturu podvrsta:

- 11 zakonodavci/zakonodavke, dužnosnici/dužnosnice i direktori/direktorice
- 12 administrativni i komercijalni direktori/administrativne i komercijalne direktorice
- 13 direktori/direktorice proizvodnje i specijaliziranih usluga
- 14 direktori/direktorice u turizmu, ugostiteljstvu, trgovini na malo i drugim uslužnim djelatnostima.

Poslovi u obje vrste 12 i 13 obično zahtijevaju visoku razinu vještina u specifičnome području, koja se obično stječe dugotrajnim fakultetskim obrazovanjem i godinama iskustva u srodnim zanimanjima koja su razvrstana u 2. rod. Ta su zanimanja (kao i ona u vrsti 11) povezana s najvišom razinom vještine NKZ-a (4. stupanj vještine).

Poslovi u vrsti 14 direktori/direktorice u turizmu, ugostiteljstvu, trgovini na malo i drugim uslužnim djelatnostima obično, ali ne i isključivo, obuhvaćaju upravljanje razmjerno malim organizacijama koje nemaju hijerarhijski strukturirana radna mjesta direktora. Takvi poslovi ne zahtijevaju formalno obrazovanje na razini stručnjaka. Zanimanja u vrsti 14 stoga su povezana s 3. razinom vještine NKZ-a.

Vrsta 12 administrativni i komercijalni direktori/administrativne i komercijalne direktorice, obuhvaća direktore organizacijskih jedinica koje obično pružaju usluge ili potporu funkcijama raznih organizacija. Oni mogu biti direktori odjela unutar tvrtka ili odjela vlade, ili direktori malih poduzeća koja pružaju te usluge drugim organizacijama. Direktor službe za zapošljavanje u velikoj korporaciji i direktor maloga poduzeća koje pruža usluge zapošljavanja drugim organizacijama razvrstani su u klasifikaciji NKZ 10. u skupinu 1212 direktori/direktorice ljudskih potencijala s obzirom na to da zahtijevaju iste temeljne vještine. U klasifikaciji NKZ 98. prvi od tih dvaju direktora bio bi razvrstan u vrstu 12 direktori/direktorice trgovačkih društava, ustanova i njihovih dijelova, a drugi u podvrstu 13 direktori/direktorice malih trgovačkih društava i ustanova. Direktorska zanimanja koja zahtijevaju visoku razinu administrativnih, financijskih ili komercijalnih vještina razvrstana su tako u jedinstvenu vrstu i moguće ih je izdvojiti na razini skupina u skladu s specifičnim profesionalnim i tehničkim vještinama koje su za određeno zanimanje potrebne.

Vrsta 13 direktori/direktorice malih trgovačkih društava i ustanova obuhvaća direktore koji su odgovorni za upravljanje proizvodnjom dobara ili usluga koje pruža organizacija u kojoj su zaposleni. Direktori odjela u velikim organizacijama ili direktori malih organizacija koje su usmjerene na proizvodnju dobara ili specijaliziranih usluga razvrstani su tako u jedinstvenu vrstu i podijeljeni u podvrste ili skupine prema vrsti specijalizirane proizvodnje ili pruženih usluga.

Skupina 1221 direktori/direktorice proizvodnje poljoprivrednih, lovno-uzgojnih, šumarskih i ribarskih društava iz klasifikacije NKZ 98. zamijenjena je novom podvrstom koja sadržava dvije skupine kako je dolje prikazano. Ta je skupina ograničena na one direktore koji upravljaju proizvodnjom u velikim poduzećima kao što su stočarske farme i plantaže, koje obično imaju hijerarhijski strukturirana radna mjesta direktora.

131 direktori/direktorice proizvodnje u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu

1311 direktori/direktorice proizvodnje u poljoprivredi i šumarstvu

1312 direktori/direktorice proizvodnje u ribarstvu i ribogojstvu

Skupina 1311 direktori/direktorice malih poljoprivrednih, lovno-uzgojnih, šumarskih, ribarskih društava iz klasifikacije NKZ 98. uklonjena je iz 1. roda. Zanimanja koja su bila uključena u tu kategoriju premještena su u klasifikaciji NKZ 10. u vrstu 61 poljoprivredni radnici/poljoprivredne radnice orijentirane na tržište ili u vrstu 62 šumari/šumarke, ribari/ribarke i lovci/lovkinje. Tu su objedinjena sa srodnim skupinama kvalificiranih radnika u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu. Do te je promjene došlo zbog toga što u nizu država nije bilo moguće razlikovati te skupine iz klasifikacije NKZ od poljoprivrednika koji nemaju bitniju upravljačku funkciju. Posljedica toga bila je znatna količina nedosljednosti u međunarodnom izvješćivanju.

Poslovi u vrsti 14 direktori/direktorice u turizmu, ugostiteljstvu, trgovini na malo i drugim uslužnim djelatnostima obično, ali ne i isključivo, obuhvaćaju upravljanje razmjerno malim organizacijama koje nemaju hijerarhijski strukturirana radna mjesta direktora. Takvi poslovi obično ne zahtijevaju formalno obrazovanje na razini stručnjaka. Potrebno je, međutim, napomenuti da su direktori velikih maloprodajnih i ugostiteljskih poduzeća, primjerice velikih supermarketa, robnih kuća ili hotela, također razvrstani u odgovarajuće skupine u vrsti 14. Iako neka od tih poduzeća mogu imati hijerarhijski strukturirana radna mjesta direktora, nije ni praktično ni korisno razvrstavati direktore velikih supermarketa ili hotela u druge skupine od direktora srednjih i malih trgovina ili hotela. Izvršni direktori i menadžeri koji su specijalizirali hotelski menadžment ili upravljanje trgovačkim te hotelskim lancima razvrstavaju se u odgovarajuće vrste 11, 12 ili 13, ako odgovaraju za djelatnosti grupe hotela ili trgovina.

Također je bitno napomenuti da su vlasnici upravitelji i zaposlenici upravitelji malih poduzeća razvrstani u 1. rod samo ako zadatci upravljanja čine važnu sastavnicu posla. U napomenama je jasno utvrđeno da su voditelji malih trgovina, pansiona, kafeterija, restorana, barova i sličnih poduzeća kojima upravljanje i nadzor nad zaposlenicima nije važna sastavnicu posla, razvrstani u rod 5. uslužna i trgovačka zanimanja. Za tu posebno važnu skupinu stvorena je nova skupina 5221 trgovci/trgovke u vlastitim trgovinama. Iako se takvo razdvajanje pojmovno ne razlikuje od pristupa koji je primijenjen u klasifikaciji NKZ, moguće je da je zbog nedostatka izričitih savjeta o postupanju s ovom skupinom u nekim nacionalnim primjenama ili prilagodbama klasifikacije NKZ razmjerno velik broj voditelja malih poduzeća bio razvrstan u klasifikaciji NKZ 98. u vrstu 13 direktori/direktorice malih trgovačkih društava i ustanova.

Skupina 5221, trgovci/trgovke u vlastitim trgovinama je predviđena za skupinu radnika koja posjeduje ili rukovodi trgovinom na malo samostalno ili uz pomoć malog broja zaposlenika. Voditelji pansiona, restorana, kafića i sličnih objekata razvrstavaju se prema glavnim poslovima koja obavljaju, na primjer, kao domaćice, kuhari ili konobari.

Nadzornička zanimanja

U klasifikaciji NKZ nadzornici su općenito razvrstavani u istu skupinu kao i radnici koje su nadzirali. Međutim, mnoge države smatraju da je važno razlikovati nadzornike od ostalih radnika, uključujući i direktore, u određenim djelatnostima u kojima nadzornici većinom ne obavljaju iste zadatke kao i radnici koje nadziru. Kako bi se riješilo to pitanje, u klasifikaciju NKZ 10. uključene su odabrane skupine nadzorničkih zanimanja.

One obuhvaćaju:

- proizvodnju
- građevinarstvo
- administraciju
- rudarstvo
- maloprodaju
- čišćenje i održavanje kućanstva.

Zbog dodatnih zahtjeva u pogledu stupnja vještine za neke nadzorničke poslove, u vrsti 31 tehničari/tehničarke tehničko-gehnoloških zanimanja stvorena je podvrsta 312 rudarski nadzornici/rudarske nadzornice, nadzornici/nadzornice u proizvodnim djelatnostima i građevinski nadzornici/g građevinske nadzornice. Iz sličnih je razloga u podvrstu 334 opći i specijalizirani poslovni tajnici/opće i specijalizirane poslovne tajnice, uključena skupina za voditelje ureda. Nadzorničke su skupine u klasifikaciji NKZ 10. sljedeće:

- 3121 rudarski nadzornici/rudarske nadzornice
- 3122 nadzornici/nadzornice u proizvodnim djelatnostima
- 3123 građevinski nadzornici/g građevinske nadzornice
- 3341 voditelji/voditeljice ureda
- 5151 djelatnici/djelatnice za čišćenje i održavanje u uredima, hotelima i drugim objektima
- 5222 poslovođe/poslovotkinje u trgovinama.

Sva su ostala nadzornička zanimanja razvrstana u istu skupinu kao i najobrazovaniji radnici koje nadziru. Kako bi se osiguralo da su razlike među direktorskim, nadzorničkim i ostalim zanimanjima u klasifikaciji NKZ 10. što je moguće jasnije, u sklopu definicija odgovarajućih kategorija nalazi se dodatni opisni materijal.

Informacijska i komunikacijska tehnologija

Zbog tehnoloških promjena klasifikacija NKZ 98. bila je posebice zastarjela u pogledu zanimanja koja obuhvaćaju pružanje dobara i usluga povezanih s informacijskom i komunikacijskom tehnologijom (ICT). U skladu s time izvršena je temeljita revizija i proširenje kategorija za ta zanimanja, čime je omogućeno izdvajanje zanimanja stručnjaka i stručnih suradnika informacijsko-komunikacijske tehnologije kao većih vrsta na drugoj klasifikacijskoj razini, kako je prikazano u daljnjemu tekstu.

25		Stručnjaci/stručnjakinje za informacijsku i komunikacijsku tehnologiju
	251	Stručnjaci/stručnjakinje za razvoj i analizu programske podrške i aplikacija
		2511 Analitičari/analitičarke sustava
		2512 Razvojni inženjeri/razvojne inženjerke za programsku podršku
		2513 Razvojni inženjeri/razvojne inženjerke internetskih i multimedijskih aplikacija
		2514 Programeri/programerke za razvoj aplikacija
		2519 Razvojni inženjeri i analitičari/razvojne inženjerke i analitičarke za razvoj programske podrške d. n.
	252	Stručnjaci/stručnjakinje za baze podataka i računalne mreže
		2521 Stručnjaci/stručnjakinje za razvoj baza podataka
		2522 Administratori sustava/administratorice sustava
		2523 Stručnjaci/stručnjakinje za razvoj računalnih mreža
		2529 Stručnjaci/stručnjakinje za baze podataka i računalne mreže, d. n.
35		Tehničari/tehničarke informacijske i komunikacijske tehnologije te podrške korisnicima
	351	Tehničari/tehničarke informacijske i komunikacijske tehnologije za podršku radu i korisnicima
		3511 Tehničari/tehničarke informacijske i komunikacijske tehnologije za podršku radu
		3512 Tehničari/tehničarke informacijske i komunikacijske tehnologije za podršku korisnicima
		3513 Tehničari/tehničarke za razvoj računalnih mreža i sustava
		3514 Tehničari/tehničarke za mrežne aplikacije
	352	Tehničari/tehničarke za telekomunikacije i emitiranje
		3521 Tehničari/tehničarke za emitiranje i audio-vizualne sustave
		3522 Tehničari/tehničarke za telekomunikacije

Rastuće međusobno približavanje informacijske i telekomunikacijske tehnologije odražava se u:

- uključivanju skupina koje su specifične za telekomunikacije (uključujući i odašiljanje) u iste podvrste s ostalim zanimanjima na području informacijske i komunikacijske tehnologije i
- stvaranju pojedinih skupina koje obuhvaćaju i informacijsku i telekomunikacijsku tehnologiju ako postoji stvarno približavanje potrebnih vještina na tržištu rada (primjerice skupina 7422 monter/monterke, serviseri/serviserke informacijsko-komunikacijskih uređaja).

Predložene tematske skupine za zanimanja informacijsko-komunikacijske tehnologije uključivat će sva zanimanja u gore navedenim vrstama 25 i 35 te niz drugih skupina koje u prvome redu obuhvaćaju proizvodnju dobara i usluga povezanih s informacijskom i komunikacijskom tehnologiju, kao što su:

- 1330 Direktori/direktorice u području informacijsko komunikacijskih tehnologija
- 2152 Inženjeri/inženjerke elektronike
- 2153 Inženjeri/inženjerke telekomunikacija
- 2166 Grafički dizajneri/grafičke dizajnerice i dizajneri/dizajnerice multimedijских sadržaja
- 2356 Nastavnici/nastavnice izvanškolskoga informatičkog obrazovanja
- 2434 Stručnjaci/stručnjakinje za prodaju informacijsko-komunikacijske tehnologije
- 7422 Monteri/monterke, serviseri/serviserke informacijsko-komunikacijskih uređaja.

Postoje mnoga zanimanja koja uključuju specijalizirane vještine uporabe informacijske i komunikacijske tehnologije kao sredstva ili u kojima je uporaba tih tehnologija bitna sastavnica rada, ali čija osnovna namjera nije proizvodnja dobara i usluga povezanih s informacijskom i komunikacijskom tehnologijom. Ta zanimanja nisu uključena u dvije gore navedene vrste niti je namjera uključiti ih u predložene tematske skupine. U klasifikaciji NKZ 10. postoji niz skupina u kojima je uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije kao sredstva za rad jedna od bitnih odrednica skupine, kao što su primjerice sljedeće skupine:

- 3211 Tehničari/tehničarke medicinskih uređaja
- 4222 Službenici/službenice za pružanje informacija u kontakt centru
- 5244 Prodavači/prodavačice u kontakt centru

Zanimanja u zdravstvu

Obuhvaćenost zanimanja u zdravstvu proširena je kako bi se uključilo dovoljno podataka da bi se klasifikacija NKZ 10. mogla upotrebljavati kao temelj za međunarodno izvještavanje o zdravstvenim radnicima prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (WHO). Promjene su usmjerene i prema rješavanju problema usporedivosti među državama do kojih je dolazilo zbog poteškoća u razlikovanju među određenim skupinama zanimanja, posebice medicinskim sestrama.

Radi bolje preglednosti statističkih podataka o zdravstvenim radnicima stvorene su nove veće podskupine za zanimanja u zdravstvu u 2. i 3. rodu. U daljnjemu je tekstu prikazana struktura nove vrste 22 zdravstveni stručnjaci/zdravstvene stručnjakinje i 32 tehničari/tehničarke i pomoćnici/pomoćnice u zdravstvu:

22		Zdravstveni stručnjaci/zdravstvene stručnjakinje
221		Doktori/doktorice medicine
	2211	Liječnici/liječnice opće prakse
	2212	Liječnici specijalisti/liječnice specijalistice
222		Stručnjaci/stručnjakinje za zdravstvenu njegu i primaljstvo
	2221	Glavni medicinski tehničari/glavne medicinske sestre opće njege
	2222	Glavne primalje
223		Stručnjaci/stručnjakinje za tradicionalnu i komplementarnu medicinu
	2230	Stručnjaci/stručnjakinje za tradicionalnu i komplementarnu medicinu
224		Paramedicinsko osoblje
	2240	Paramedicinsko osoblje
225		Veterinari/veterinarke
	2250	Veterinari/veterinarke
226		Ostali zdravstveni radnici/ostale zdravstvene radnice
	2261	Doktori/doktorice dentalne medicine
	2262	Farmaceuti/farmaceutkinje

(nastavak)

	2263	Stručnjaci/stručnjakinje zaštite okoliša i zdravlja na radu
	2264	Fizioterapeuti/fizioterapeutkinje
	2265	Dijetetičari/dijetetičarke i nutricionisti/nutricionistice
	2266	Audiolozi/audiologinje i logopedi/logopedinje
	2267	Optometristi/optometristice i očni optičari/očne optičarke
	2269	Zdravstveni stručnjaci/zdravstvene stručnjakinje d. n.
32		Tehničari/tehničarke i pomoćnici/pomoćnice u zdravstvu
321		Medicinski i farmaceutski tehničari/medicinske i farmaceutske tehničarke
	3211	Tehničari/tehničarke medicinskih uređaja
	3212	Zdravstveno laboratorijski i patološki tehničari/zdravstveno laboratorijske i patološke tehničarke
	3213	Farmaceutski tehničari/farmaceutske tehničarke
	3214	Dentalni i ortopedski tehničari/dentalne i ortopedske tehničarke
322		Medicinske sestre/medicinski tehničari
	3221	Medicinske sestre/medicinski tehničari
	3222	Medicinske sestre-primalje
323		Zanimanja srodna stručnjacima za tradicionalnu i komplementarnu medicinu
	3230	Zanimanja srodna stručnjacima za tradicionalnu i komplementarnu medicinu
324		Veterinarski tehničari, asistenti/ veterinarske tehničarke, asistentice
	3240	Veterinarski tehničari, asistenti/ veterinarske tehničarke, asistentice
325		Ostali tehničari i asistenti/ostale tehničarke i asistentice u zdravstvu
	3251	Dentalni asistenti i terapeuti/dentalne asistentice i terapeutkinje
	3252	Tehničari/tehničarke za vođenje zdravstvenih kartoteka i informacija
	3253	Patronažni zdravstveni djelatnici/patronažne zdravstvene djelatnice
	3254	Optičari/optičarke
	3255	Fizioterapeutske tehničari/fizioterapeutske tehničarke
	3256	Asistenti/asistentice zdravstvene njege
	3257	Inspektori/inspektorice za zaštitu okoliša, higijenu i medicinu rada i srodna zanimanja
	3258	Osoblje vozila hitne medicinske pomoći
	3259	Zdravstveni radnici/zdravstvene radnice d. n.

Pored stvaranja zasebnih većih podskupina potrebno je navesti niz drugih točaka u kojima se razlikuju klasifikacije NKZ 98. i NKZ 10. u pogledu razvrstavanja zanimanja stručnjaka i stručnih suradnika u zdravstvu.

- Postoje zasebne skupine za liječnike opće prakse i liječnike specijaliste.
- Postoje zasebne skupine za zanimanja medicinskih sestara i primalja na razini stručnjaka kao i na razini stručnih suradnika.
- Razlika između medicinskih sestara, primalja, stručnjaka i stručnih suradnika temelji se na vrsti posla koji se obavlja, a ne na stupnju obrazovanja koji imaju (ili najčešće imaju) osobe u određenoj državi. Razlika u zadacima koji se izvršavaju jasno je navedena u definicijama tih kategorija.
- Stvorena je nova podvrsta 224 paramedicinsko osoblje. Poslovi koji su bili razvrstani u klasifikaciji NKZ u skupinu 3221 medicinski asistenti, trebaju biti razvrstani u ovu podvrstu ako obuhvaćaju pružanje savjetničkih ili dijagnostičkih usluga, usluga liječenja ili preventive, i to samostalno ili pod ograničenim nadzorom doktora medicine.
- Veterinari i veterinarski tehničari i pomoćnici uključeni su u vrstu za stručnjake odnosno stručne suradnike u zdravstvu zbog velike sličnosti sa zanimanjima koja se bave ljudskim zdravljem u pogledu potrebnoga područja znanja i zadataka koji se izvršavaju. Izdvajaju se na razini podvrsta, tako da se podatci o zanimanjima koja uključuju pružanje zdravstvenih usluga ljudima mogu sastaviti izuzimanjem iz podataka koji se izvješćuju na toj razini.
- Djelatnici vozila hitne pomoći premješteni su iz roda 5 uslužna i trgovačka zanimanja u vrstu 32
- Hitno paramedicinsko osoblje razvrstano je u istu skupinu kao i djelatnici vozila hitne pomoći s obzirom na to da ih je u statističkim bazama podataka nekih država teško razlikovati od djelatnika vozila hitne pomoći.
- Tehničari medicinske i zubne protetike i srodni tehničari premješteni su iz roda 7 zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji u vrstu 32 tehničari/tehničarke i pomoćnici/pomoćnice u zdravstvu

Budući da je Republika Hrvatska preuzela međunarodni standard, klasifikacija NKZ 10. sadržava i zanimanja koja su karakteristična za ostale dijelove svijeta, pa se tu tako nalaze i zanimanja tradicionalne i komplementarne medicine, koja su ovoj klasifikacijskoj verziji doživjela velike promjene.

U mnogim azijskim državama postoji velik broj praktičara tradicionalne medicine koji se razvrstavaju među stručnjake (4. stupanj vještine), a njihov je broj u porastu u Sjevernoj Americi i Europi. Ta zanimanja općenito zahtijevaju opsežno formalno obrazovanje iz područja tradicionalne i moderne (alopatske) medicine. Stoga su stvorene podvrste za stručnjake tradicionalne i komplementarne medicine i za stručne suradnike iz područja tradicionalne i komplementarne medicine, koje zamjenjuju jedinstvenu skupinu u 3. rodu prema klasifikaciji NKZ 98.

Osim promjena u pogledu zanimanja stručnjaka i stručnih suradnika u zdravstvu, stvorena je i zasebna vrsta 53 djelatnici/djelatnice za zdravstvenu i socijalnu skrb i srodna zanimanja. Ta skupina zanimanja zamjenjuje podvrstu iz prethodne klasifikacijske verzije 513 zanimanja osobne njege. Zanimanja koja se bave pružanjem zdravstvenih usluga izdvojena su u zasebnu skupinu od onih koji se bave djecom na razini podvrste, kako slijedi:

53		Djelatnici/djelatnice za zdravstvenu i socijalnu skrb i srodna zanimanja
	531	Njegovatelji/njegovateljice djece i pomoćnici /pomoćnice učitelja
		5311 Njegovatelji/njegovateljice djece
		5312 Pomoćnici učitelja/pomoćnice učitelja
	532	Djelatnici/djelatnice za zdravstvenu skrb, i srodna zanimanja
		5321 Djelatnici/djelatnice za zdravstvenu i socijalnu skrb u ustanovama
		5322 Djelatnici/djelatnice za zdravstvenu i socijalnu skrb u kući
		5329 Djelatnici/djelatnice za zdravstvenu i socijalnu skrb, d. n.

Zanimanja koja obuhvaćaju pružanje zdravstvenih usluga pacijentima u vrstama 21, 31 i 53 (osim podvrsta koje se odnose na veterinarsku skrb i brigu o djeci) bit će uključena u predloženi tematski pregled za zanimanja u zdravstvu. Može biti uključen i niz drugih skupina koje nisu bile zasebno izdvojene u klasifikaciji NKZ, i to posebice:

1342	Ravnatelji/ravnateljice zdravstvenih ustanova
1343	Ravnatelji/ravnateljice ustanova za pružanje usluga njege starijim osobama
3344	Poslovni tajnici/poslovne tajnice u zdravstvu

Nastavnici

U NKZ-u 98., osnovnoškolski i predškolski nastavnici bili su razvrstani ili u rod 2. stručnjaci i znanstvenici/stručnjakinje i znanstvenice ili rod 3. inženjeri, tehničari/inženjerke, tehničarke i srodna zanimanja ovisno o stupnju obrazovanja koji su imali pojedinci ili većina u pojedinoj državi. To nije u skladu s načelom koje se primjenjuje u klasifikaciji NKZ 10. da zanimanja koja zahtijevaju izvršavanje sličnih zadataka trebaju biti razvrstana u istu skupinu. Iako u nizu država za obavljanje tih poslova nije potreban isti stupanj obrazovanja i izobrazbe kao za srednjoškolske nastavnike, dogovoreno je da s obzirom na prirodu posla i s obzirom na to da u mnogim državama osnovnoškolski i predškolski nastavnici moraju imati najmanje fakultetsku diplomu, ta zanimanja trebaju biti razvrstana u 2. rod.

Stvorene su kategorije za nastavnike u strukovnom obrazovanju i neke specijalizirane kategorije nastavnika. Nastavnici koji poučavaju strukovne predmete koji pripremaju učenike za zaposlenje u određenoj skupini zanimanja razvrstani su u skupinu 2320 strukovni nastavnici/strukovne nastavnice, neovisno o tome rade li u srednjim školama općega usmjerenja ili u strukovnoj ili tehničkoj školi ili učilištu.

Zanimanja u umjetnosti, zabavi, dizajnu i športu

Zanimanja u umjetnosti, zabavi, dizajnu i športu bila su u klasifikaciji NKZ 98. razvrstana u podvrste 245 umjetnici i srodni stručnjaci/umjetnice i srodne stručnjakinje i 347 dizajneri, zabavljači i sportaši/dizajnerice, zabavljačice i sportašice. To znači da su primjerice glazbenici i plesači razvrstavani u različite skupine ovisno o tome bave li se klasičnom umjetnošću ili su radili u manje

formalnim okružjima. Takvo stanje nije odražavalo stvarnost suvremenoga rada na području umjetnosti i zabave. Kao odgovor na to, kao i niz drugih pitanja o razvrstavanju tih zanimanja klasifikacija NKZ 10. donosi sljedeće promjene.

- (a) Skupine povezane s umjetnošću i medijima u podvrsti 347 iz klasifikacije NKZ 98. objedinjene su, gdje je god to bilo moguće, s istovrijednom podvrstom 245 iz klasifikacije NKZ 98.
- (b) Stvorena je nova podvrsta (264 književnici/književnice, novinari/novinarke i jezikoslovci/jezikoslovke). Time je omogućeno prepoznavanje književnika/književnica i srodnih zanimanja, novinara/novinarke te prevoditelja/prevoditeljica, tumača/tumačiteljica i drugih jezikoslovaca na razini skupine.
- (c) Preostali djelatnici na području umjetnosti razvrstani su u novu podvrstu 265 umjetnici/umjetnice i srodni stručnjaci/stručnjakinje d. n., s iscrpnom podjelom na razini skupine čime je omogućeno izdvajanje dramskih umjetnika/umjetnica te filmskih i kazališnih redatelja/redateljica i producenata/producentica i srodnih zanimanja.
- (d) Skupina 3471 dizajneri, dekorateri i aranžeri/dizajnerice, dekoraterke i aranžerke razdijeljena je u tri nove skupine u odnosu na klasifikaciju NKZ 98.:
2163 industrijski i modni dizajneri/industrijske i modne dizajnerice
2166 grafički dizajneri/grafičke dizajnerice i dizajneri/dizajnerice multimedijских sadržaja
3432 dizajneri, dekorateri i aranžeri/dizajnerice, dekoraterke i aranžerke.
- (e) Stvorena je nova podvrsta 216 arhitekti/arhitektice, urbanisti/urbanistice, geodeti/geodetkinje i projektanti/projektantice.
- (f) Stvorena je nova podvrsta 342 stručni suradnici/stručne suradnice za za šport i fitness.
- (g) Fotografi su izdvojeni zasebno od ostalih rukovatelja opremom za snimanje slike i zvuka (koji su razvrstani unutar vrste 35 tehničari/tehničarke informacijske i komunikacijske tehnologije te podrške korisnicima).
- (h) Stvorena je nova podvrsta 343 stručni suradnici/stručne suradnice za djelatnosti u umjetnosti, kulturi i kulinarstvu koja sadržava nove skupine za fotografe/fotografkinje i dizajnere, dekoratere i aranžere/dizajnerice, dekoraterke i aranžerke interijera kao i skupine za galerijske i muzejske tehničare i knjižničare/galerijske i muzejske tehničare i knjižničarke; glavne kuhare/glavne kuharice te skupinu stručni suradnici/stručne suradnice za djelatnosti u umjetnosti, kulturi i kulinarstvu.

Stručnjaci tehničko-tehnoloških struka

Razdijeljena je podvrsta 214 diplomirani inženjeri/diplomirane inženjerke tehnike i tehnologije i srodni stručnjaci/srodne stručnjakinje klasifikacije NKZ 98. Time je omogućeno uključivanje arhitekata/arhitektica, urbanista/urbanistica, geodeta/geodetkinja i projektanata/projektantica u gore spomenutu novu podvrstu 216. Nova podvrsta 215 inženjeri/inženjerke elektrotehnike uključuje zasebne skupine za inženjere/inženjerke elektroenergetike, elektronike i telekomunikacija. Inženjeri/inženjerke industrijskog inženjerstva i proizvodnje te inženjeri/inženjerke za okoliš sada zasebno identificirani kao skupine u podvrsti 214 stručnjaci/stručnjakinje tehničko-tehnoloških znanosti (osim elektrotehnike).

Specijalizirana administrativna zanimanja

U 1., 2. i 3. rodu stvorene su nove podvrste i skupine koje omogućavaju bolje prepoznavanje zanimanja koja obuhvaćaju razvoj, primjenu i upravljanje vladinim i korporativnim politikama te administrativnih zanimanja koja zahtijevaju visoko specijalizirane vještine. Te skupine među ostalima uključuju:

121	Direktori/direktorice poslovnih i administrativnih jedinica
1211	Financijski direktori/financijske direktorice
1212	Direktori/direktorice ljudskih potencijala
1213	Direktori/direktorice programske politike i planiranja
1219	Poslovni i administrativni direktori/direktorice d. n.

122		Direktori/direktorice prodaje, marketinga i razvoja
	1221	Direktori/direktorice prodaje i marketinga
	1222	Direktori/direktorice promidžbe i odnosa s javnošću
	1223	Direktori/direktorice istraživanja i razvoja
242		Stručnjaci/stručnjakinje za upravljanje
	2421	Poslovni i organizacijski analitičari/poslovne i organizacijske analitičarke
	2422	Stručnjaci/stručnjakinje za strateško planiranje
	2423	Stručnjaci/stručnjakinje za ljudske potencijale i upravljanje karijerom
	2424	Stručnjaci/stručnjakinje za osposobljavanje i razvoj zaposlenika
334		Opći i specijalizirani poslovni tajnici/opće i specijalizirane poslovne tajnice
	3341	Voditelji/voditeljice ureda
	3342	Pravni tajnici/pravne tajnice
	3343	Poslovni tajnici/poslovne tajnice u upravi i poslovanju
	3344	Poslovni tajnici/poslovne tajnice u zdravstvu

Ove su promjene djelomično usmjerene na rješavanje nedostatne obuhvaćenosti administrativnih zanimanja u državnoj službi u klasifikaciji NKZ 98. Iako su sva gore navedena zanimanja prisutna i u javnome i u privatnome sektoru, neka su od njih češće zastupljena u privatnome sektoru, ponajprije u skupini 1213 direktori/direktorice programske politike i planiranja i 2422 stručnjaci/stručnjakinje za strateško planiranje.

Uz iznimku nekih vrlo specifičnih skupina, kao što su zanimanja uključena u podvrstu 335 stručni suradnici/stručne suradnice na poslovima državne regulative, u klasifikaciji NKZ 10. ne postoji razlika između administrativnih zanimanja u javnome i u privatnome sektoru. Stoga gotovo sve skupine klasifikacije NKZ 10. mogu uključivati poslove i u javnome i u privatnome sektoru. Kod utvrđivanja najprikladnije šifre NKZ za poslove u civilnoj službi potrebno je uzeti u obzir prirodu posla koji se obavlja, a ne razvrstavati poslove na temelju položaja u civilnoj službi ili naziva radnoga mjesta.

Struktura vrsta i podvrsta za stručna i tehnička zanimanja

Zbog promjena koje su opisane u gornjemu tekstu i veće razrađenosti u nizu drugih područja klasifikacije bilo je potrebno promijeniti strukturu klasifikacije za 2. rod znanstvenici/znanstvenice, inženjeri/inženjerke i stručnjaci/stručnjakinje i 3. rod tehničari/tehničarke i stručni suradnici/stručne suradnice. Ta je promjena u strukturi klasifikacije također potaknuta željom da se izbjegne zadržavanje skupina na drugoj i trećoj razini klasifikacijske hijerarhije koje su obuhvaćale premalen ukupan broj poslova u svakoj skupini. Usporedba vrsta u klasifikacijskim strukturama NKZ 98. i NKZ 10. prikazana je u donjim tablicama 4. i 5.

Tablica 4. Vrste 2. roda klasifikacija – NKZ 98. i NKZ 10.

NKZ 98. šifra	Naziv	NKZ 10. šifra	Naziv
21	Diplomirani inženjeri i srodni stručnjaci i znanstvenici/diplomirane inženjerke i srodne stručnjakinje i znanstvenice	21	Znanstvenici/znanstvenice, inženjeri/Inženjerke i stručnjaci/stručnjakinje
22	Prirodoslovni i zdravstveni stručnjaci i znanstvenici/prirodoslovne i zdravstvene stručnjakinje i znanstvenice	22	Zdravstveni stručnjaci/zdravstvene stručnjakinje
23	Znanstveno-obrazovni, obrazovni i drugi stručnjaci/znanstveno obrazovne, obrazovne i druge stručnjakinje za obrazovanje	23	Stručnjaci/stručnjakinje za odgoj i obrazovanje
24	Poslovni, društveno-humanistički i ostali stručnjaci i znanstvenici/poslovne, društveno-humanističke i ostale stručnjakinje i znanstvenice	24	Stručnjaci/stručnjakinje za poslovanje i upravljanje
		25	Stručnjaci/stručnjakinje za informacijsku i komunikacijsku tehnologiju
		26	Pravni stručnjaci/pravne stručnjakinje i stručnjaci/stručnjakinje za društvene znanosti i kulturu

Tablica 5. Vrste 3. klasifikacija – NKZ 98. i NKZ 10.

NKZ 98. šifra	Naziv	NKZ 10. šifra	Naziv
31	Inženjeri i tehničari/inženjerke i tehničarke tehnike i tehnologije	31	Tehničari/tehničarke tehničko-tehnoloških zanimanja
32	Prirodoslovni i izdavaštveni inženjeri i tehničari/prirodoslovne i zdravstvene inženjerke i tehničarke	32	Tehničari/tehničarke i pomoćnici/pomoćnice u zdravstvu
33	Stručnjaci/stručnjakinje u odgoju i obrazovanju	33	Stručni suradnici/stručne suradnice za poslovanje i upravljanje
34	Poslovnoorganizacijski i srodni stručnjaci/poslovnoorganizacijske i srodne stručnjakinje	34	Stručni suradnici/stručne suradnice za pravna pitanja, društvene znanosti, kulturu, šport, umjetnost i srodna zanimanja
		35	Tehničari/tehničarke informacijske i komunikacijske tehnologije te podršku korisnicima

3.3. Službenička, trgovačka i uslužna zanimanja

Uredski službenici

Vrsta je 41 službenici/službenice na općim uredskim poslovima i srodna zanimanja u klasifikaciji NKZ 10. razdijeljena kako bi se prikazao utjecaj razvoja informacijske i komunikacijske tehnologije na organizaciju rada te kako bi se dodale korisne pojedinosti za zanimanja u kojima je zaposlen velik broj žena. Zamijenjena je trima novim vrstama, čime je 4. rod administrativni službenici/administrativne službenice dobio sljedeće četiri vrste:

- 41 službenici/službenice na općim uredskim poslovima i srodna zanimanja
- 42 službenici/službenice za poslovanje sa strankama
- 43 službenici/službenice na obračunskim poslovima i na poslovima materijalnih evidencija
- 44 ostali administrativni službenici/ostale administrativne službenice.

Ostale promjene koje imaju utjecaj na uredske službenike uključuju:

- (a) novu vrstu uredskih službenika u skladu s praksom u nizu nacionalnih klasifikacija zanimanja
- (b) razrađeniju podjelu u odnosu na NKZ 98. podvrsta 411 tajnice i srodna zanimanja u zasebne skupine za tajnici/tajnice te daktilografi/daktilografkinje i službenici/službenice za unos podataka
- (c) samo dvije skupine za daktilografe: daktilografi/daktilografkinje i operatori/operaterke za uređivanje teksta na računalu i službenici/službenice za unos podataka
- (d) izdvajanje službenika u knjižnicama od djelatnika za arhiviranje i kopiranje
- (e) novu skupinu za službenike/službenice za ljudske potencijale.

Zanimanja koja obuhvaćaju davanje podataka i usluga strankam

Opseg vrste 42 šalterski službenici/šalterske službenice iz klasifikacije NKZ 98. nije se bitno promijenio uz iznimku skupine 4211 blagajnici i prodavači/blagajnice i prodavačice ulaznica koja je premještena u vrstu 52 trgovačka zanimanja klasifikacije NKZ 10. zbog uske povezanosti zadataka koje obavljaju mnogi nositelji zanimanja u toj skupini s onima koje obavljaju prodajni prodavači. Ta je skupina prikazana i kao podvrsta u svrhu bolje vidljivosti te važne skupine u skupnim statistikama.

Za zanimanja koja obuhvaćaju davanje podataka i usluga strankama, uključujući one povezane s turizmom, stvorene su razrađeniije kategorije. Broj se skupina u podvrsti 422 službenici/službenice za pružanje informacija strankama s 3 na 8.

Službenici/službenice za pružanje informacija strankama

4221	Organizatori/organizatorice putovanja i službenici/službenice u turističkim agencijama
4222	Službenici/službenice za pružanje informacija u kontakt centru
4223	Operatori/operatorice na telefonskoj centrali
4224	Hotelski recepcionari/hotelske recepcionarke
4225	Službenici/službenice za pružanje informacija
4226	Recepcionari/recepcionarke (općenito)
4227	Anketari/anketarke za istraživanje tržišta
4229	Službenici/službenice za šalterske informacije d. n.

Skupina 3414 organizatori/organizatorice putovanja i srodna zanimanja iz klasifikacije NKZ 98. objedinjena je sa skupinom 4221 šalterski službenici/šalterske službenice putničkih agencija i srodna zanimanja s obzirom na to da razlika između tih dviju skupina nije bila jasna. Objedinjena je skupina nazvana organizatori/organizatorice putovanja i službenici/službenice u turističkim agencijama i uključuje djelatnike koji rade na rezerviranju putnih i smještajnih aranžmana, izdaju putne karte i/ili pružaju savjete i obavijesti o mjesnim znamenitostima, smještaju itd. Turističke agencije koje planiraju, pripremaju i organiziraju putne pakete i skupna putovanja te obavljaju rezervacije putovanja i smještaja na veliko navedeni su kao zanimanje uključeno u skupinu 4229 službenici/službenice za šalterske informacije d. n.

Djelatnici koji bilježe putnike pri ukrcaju i polasku u zračnim lukama i drugim prijevoznim lokacijama uključeni su u skupinu 4221 jer zahtijevaju slične vještine izdavanja karata, prerasporeda plana putovanja itd. kao i službenici u putničkim agencijama te se u praksi ne razlikuju od zaposlenika zrakoplovnih tvrtka koji prodaju i izdaju karte.

Djelatnici u prodaji

Broj skupina u vrsti 52 trgovačka zanimanja povećao se s 3 na 13 i promijenjena je struktura podvrsta. Povećanje je dijelom prouzročeno premještanjem uličnih prodavača hrane te trgovačkih putnika i prodavača u kontaktnome centru iz 9. roda jednostavna zanimanja te premještanjem blagajnika i prodavača ulaznica iz 4. roda službenici u vrstu 52. Izdvajanjem sljedećih skupina osigurana je razrađenija podjela zanimanja vrste:

5221	Trgovci/trgovke u vlastitim trgovinama
5222	Poslovođe/poslovotkinje u trgovinama
5223	Prodavači/prodavačice u trgovinama
5242	Demonstratori/demonstratorice za prodaju
5243	Zastupnici/zastupnice direktne prodaje
5244	Prodavači/prodavačice u kontakt centru
5245	Prodavači/prodavačice na benzinskim postajama
5246	Prodavači/prodavačice brze hrane
5249	Prodavači/prodavačice, d. n.

Djelatnici za osobne usluge i djelatnici za zaštitu osoba i imovine

Pored stvaranja zasebne vrste za pružatelje osobnih usluga, kako je navedeno o gornjemu pododjeljku o zanimanjima u zdravstvu, vrsta 51 uslužna zanimanja iz klasifikacije NKZ 98. dodatno je razdijeljena te su stvorene zasebne podvrste za uslužne djelatnike i za djelatnike za zaštitu osoba i imovine. Podjela je razrađenija i na razini podvrsta i skupina. 5. rod uslužna i trgovačka zanimanja sadržava sljedeće vrste i podvrste:

51		Uslužna zanimanja
	511	Članovi/članice kabinske posade, kondukteri/kondukterke i vodiči/vodičice
	512	Kuhari/kuharice
	513	Konobari/konobarice i barmeni/barmenice
	514	Frizeri/frizerke, kozmetičari/kozmetičarke i srodna zanimanja
	515	Kućanska zanimanja, kućepazitelji/kućepaziteljice
	516	Ostala uslužna zanimanja, d. n.
52		Trgovačka zanimanja
	521	Ulični prodavači/ulične prodavačice, prodavači/prodavačice na štandovima
	522	Prodavači/prodavačice u trgovinama
	523	Blagajnici/blagajnice, prodavači/prodavačice ulaznica i srodna zanimanja
	524	Ostali prodavači/ostale prodavačice
53		Djelatnici/djelatnice za zdravstvenu i socijalnu skrb i srodna zanimanja
	531	Njegovatelji/njegovateljice djece i pomoćnici/pomoćnice učitelja
	532	Djelatnici/djelatnice za zdravstvenu skrb i srodna zanimanja
54		Djelatnici/djelatnice za zaštitu osoba i imovine
	541	Djelatnici/djelatnice za zaštitu osoba i imovine

U različitim državama postoje različiti zahtjevi za podacima o djelatnicima koji pružaju seksualne usluge koje se naplaćuju. U nizu zemalja postoji potražnja za podacima o toj skupini, čije djelovanje može biti u skladu sa zakonom i pod nadzorom državne vlasti. Međutim, u mnogim je državama davanje ili primanje novca u zamjenu za seksualne usluge nezakonito, pa ne postoji potražnja za podacima o pružateljima takvih usluga. U klasifikaciji NKZ 98. ti su djelatnici prešutno uključeni u skupinu 5149 zanimanja osobnih usluga d. n. U klasifikaciji NKZ 10., uz definiciju skupine 5169 uslužna zanimanja d. n. dodana je napomena u kojoj je pojašnjeno da:

- u državama koje zahtijevaju prikupljanje podataka o pružateljima seksualnih usluga djelatnici tih zanimanja trebaju biti uključeni u skupinu 5169 uslužna zanimanja d. n.
- ako je potrebno izdvajanje te skupine radnika na razini skupine za tu se svrhu preporučuje šifra skupine 5168 u klasifikaciji NKZ 10. koja slijedi hijerarhijsku strukturu međunarodne klasifikacije ISCO-08.

Glavni kuhari, kuhari i kuharski pomoćnici

U klasifikaciji NKZ 98. skupina 5122 kuhari/kuharice sadržava širok raspon zanimanja koja se bave pripremom hrane, uključujući glavne kuhare, kuhare i priprematelje brze hrane. Kuhinjski su pomoćnici u klasifikaciji NKZ 98. razvrstani u skupine 9131 kućne pomoćnice i 9132 čistačice i posluga. Klasifikacija NKZ 10. sadržava dvije skupine i dodatne podatke na razini skupine za ta zanimanja, kako je prikazano u daljnjemu tekstu, te smjernice o razgraničenjima među odgovarajućim skupinama u napomenama uz definicije. Glavni su kuhari prepoznati kao zasebna skupina u 3. rodu tehničari/tehničarke i stručni suradnici/stručne suradnice zbog većih zahtjeva za stupnjem vještine.

343		Stručni suradnici/stručne suradnice za djelatnosti u umjetnosti, kulturi i kulinarstvu
	3434	Glavni kuhari/glavne kuharice
512		Kuhari/kuharice
	5120	Kuhari/kuharice
941		Pomagači/pomagačice u pripremi hrane
	9411	Priprematelji/pripremateljice brze hrane
	9412	Kuhinjski pomoćnici/kuhinjske pomoćnice

3.4. Zanimanja u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu

Uvedene su brojne promjene kako bi se poboljšala koristnost NKZ-a u pogledu zanimanja u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu. Glavne se promjene mogu ukratko opisati kako slijedi:

- tržišno usmjereni poljoprivredni djelatnici izdvojeni su od djelatnika u šumarstvu i ribarstvu u zasebnu vrstu
- gotovo svi poljoprivrednici razvrstani su u 6. rod, dok su u klasifikaciji NKZ 98. neki poljoprivrednici bili razvrstani u 1. rod
- stvorene su iscrpnije kategorije za radnike za osobne potrebe
- stvorene su iscrpnije kategorije za radnike u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu.

U 6. rodu poljoprivrednici/poljoprivrednice, šumari/šumarke, ribari/ribarke i lovci/lovkinje u klasifikaciji NKZ 10. postoje tri vrste umjesto dviju koje su bile uključene u klasifikaciju NKZ 98. Vrsta 61 poljoprivredni, lovno-uzgojni, šumski radnici i ribari/poljoprivredne, lovno-uzgojne, šumske radnice i ribarke razdijeljena je kako bi se omogućilo izdvajanje kvalificiranih poljoprivrednih radnika na drugoj klasifikacijskoj razini od tržišno usmjerenih radnika u šumarstvu i ribarstvu.

Većina poslova razvrstanih u klasifikaciji NKZ 98. u skupinu 1311 direktori/direktorice malih poljoprivrednih, lovno-uzgojnih, šumarskih, ribarskih društava uključeni su u odgovarajuće kategorije u vrsti 61 poljoprivredni radnici/poljoprivredne radnice orijentirane na tržište ili u vrstu 62 šumari/šumarke, ribari, ribarke i lovci/lovkinje. Razlog za to je činjenica da u nizu država razlikovanje između tih skupina nije bilo izvedivo, što je prouzročilo česte nedosljednosti u međunarodnome izvješćivanju, kako je navedeno u gornjemu pododjeljku o direktorskim zanimanjima.

O kategoriji radnika za osobne potrebe tijekom izrade klasifikacije ISCO-08 s kojom je harmonizirana NKZ 10. razvila se opširna rasprava. Raspravljalo se o tome treba li zadržati vrstu 62 poljoprivredni radnici za vlastite potrebe iz klasifikacije ISCO-88 s kojom je bila harmonizirana NKZ 98. S jedne strane, postojala je mogućnost da će biti teško povući granicu između rada za osobne potrebe i tržišno usmjerene djelatnosti s teoretskoga kao i s praktičnoga stajališta kod statističkog prikupljanja podataka s obzirom na to da gotovo svi radnici za osobne potrebe prodaju višak proizvoda. Smatralo se da će radi skupljanja točnih podataka o radnicima za osobne potrebe možda biti potrebna dodatna pitanja u popisima stanovništva i anketama. U mnogim je državama udio stanovništva koje se bavi radom za osobne potrebe vrlo mali ili ne postoji.

S druge strane, u mnogim državama poljoprivreda za osobne potrebe zauzima velik udio ukupnoga zaposlenog stanovništva i prirodno se smatra vrlo različitom od drugih vrsta zaposlenja. Iako neki stručnjaci smatraju da bi se djelatnosti za osobne potrebe bolje prepoznavale po drugim međunarodnim statističkim mjerilima kao što je Međunarodna klasifikacija statusa zaposlenja, uklanjanje te skupine iz ISCO-a odnosno NKZ-a značilo bi da ta vrsta zaposlenja više nije zabilježena ni po jednome međunarodnom statističkom mjerilu.

Ta je skupina stoga zadržana kao vrsta 63 ratari/ratarke, ribari/ribarke, lovci/lovkinje i sakupljači plodova/sakupljačice plodova za vlastite potrebe. Jedinствена skupina koja je postojala u klasifikaciji NKZ 98. zamijenjena je zasebnim podvrstama i skupinama u klasifikaciji NKZ 10. za djelatnike koji se bave samo usjevima, samo stokom, i usjevima i stokom, te podvrstama i skupinama u koje su uključeni ribari, lovci, stupičari i skupljači plodova za osobne potrebe.

63	Ratari/ratarke, ribari/ribarke, lovci/lovkinje, sakupljači plodova/sakupljačice plodova za vlastite potrebe
631	Ratari/ratarke za osobne potrebe
6310	Ratari/ratarke za osobne potrebe
632	Stočari/stočarice za osobne potrebe
6320	Stočari/stočarice za osobne potrebe
633	Poljoprivrednici/poljoprivrednice proizvodnje (biljne i stočarske)
6330	Poljoprivrednici/poljoprivrednice proizvodnje (biljne i stočarske)
634	Ribari/ribarke, lovci/lovkinje, stupičari/stupičarke, skupljači plodova/skupljačice plodova za osobne potrebe
6340	Ribari/ribarke, lovci/lovkinje, stupičari/stupičarke, skupljači plodova/skupljačice plodova za osobne potrebe

Definicije ove vrste i vrsta 61, 62 i 92 (jednostavna poljoprivredna, šumarska i ribarska zanimanja) poboljšane su kako bi bilo jasno da:

- (a) radnici koji se bave poljoprivrednim, šumarskim i ribarskim djelatnostima trebaju biti razvrstani unutar vrste 63. ako je glavni cilj proizvodnje proizvodnja dobara (pretežno hrane) za potrošnju u kućanstvima samih radnika
- (b) radnici koji obavljaju samo jednostavne zadatke koji ne zahtijevaju dugotrajnije razmišljanje ili veće iskustvo trebaju svejedno biti razvrstani u vrsti 92
- (c) lovci/lovkinje, stupičari/stupičarke i sakupljači plodova/sakupljačice plodova za vlastite potrebe trebaju biti razvrstani unutar vrste 63.

Stvorene su i iscrpnije kategorije u podvrsti 921 jednostavna poljoprivredna, šumarska i ribarska zanimanja. Te kategorije odražavaju strukturu podvrsta upotrijebljenu u vrsti 61 poljoprivredni radnici/poljoprivredne radnice orijentirane na tržište i u vrsti 62 šumari/šumarke, ribari/ribarke i lovci/lovkinje. Na taj način djelatnici zaposleni na ratarskim i stočarskim farmama te farmama mješovite proizvodnje (biljne i stočarske) mogu se izdvojiti neovisno o mogućim razlikama od države do države pri označivanju poljoprivrednih zanimanja kao kvalificiranih ili jednostavnih i njihovu razvrstavanju u 6. odnosno 9. rod. Stvorena je i zasebna skupina za vrtlare i hortikulture djelatnike. Jednostavna zanimanja u lovu i stupičarstvu više nisu uključena u istu skupinu s radnicima za jednostavne šumarske radove, jer ih se ne može razlikovati od lovaca/lovkinja i stupičara/stupičarki.

92	Jednostavna poljoprivredna, šumarska i ribarska zanimanja
921	Jednostavna poljoprivredna, šumarska i ribarska zanimanja
9211	Radnici/radnice na ratarskoj farmi
9212	Radnici/radnice na stočarskoj farmi
9213	Radnici/radnice na poljoprivrednom gospodarstvu mješovite proizvodnje (biljne i stočarske)
9214	Radnici/radnice za jednostavne vrtlarske i hortikulture radove
9215	Radnici/radnice za jednostavne šumarske radove
9216	Radnici/radnice u ribarstvu i akvakulturi

Potrebno je napomenuti da je stvorena i nova skupina 9624 sakupljači vode i drva za ogrjev. Iako su mnogi sakupljači vode zaposleni u poljoprivrednome okružju, ta je skupina uključena u podvrstu 962 ostala jednostavna zanimanja jer navedena djelatnost ne obuhvaća nužno poljoprivrednu proizvodnju, a poslovi su koje obuhvaća česti i u urbanome i u poljoprivrednome okružju.

3.5. Zanimanja u obrtu te zanimanja koja se odnose na popravke i rukovanje strojevima

Električari i elektromonteri

Podvrsta 724 monter i mehaničari/monterke i mehaničarke električnih i elektroničkih uređaja uvrštena je u novu opsežniju vrstu 74 elektromehaničari/elektromehaničarke i monter/monterke, mehaničari/mehaničarke i serviseri/serviserke elektronike. Skupina 7137 elektroinstalateri/elektroinstalaterke, koja je u prethodnoj verziji NKZ-a bila razvrstana zajedno s građevinskim radnicima, također je uključena u novu vrstu. Stvorene su zasebne podvrste za montere i mehaničare električnih naprava i za mehaničare i servisere elektronike. Skupine su strukturirane na drugačiji način kako bi odražavale sve veće približavanje između računalnih i telekomunikacijskih tehnologija te kako bi se stvorila jasna razlika između onih koji rade s visokonaponskom i s niskonaponskom opremom.

Zanatski radnici

Stvorena je nova podvrsta 731 zanatski radnici/zanatske radnice. Sadržava većinu zanimanja koja su u klasifikaciji NKZ 98. bila uključena u podvrstu 731 precizni mehaničari/precizne mehaničarke i srodna zanimanja, 732 lončari, keramičari, staklari/lončarice, keramičarke, staklarice i srodna zanimanja te 733 izrađivači/izrađivačice raznih tradicijskih proizvoda te skupine 7424 pletači košara, izrađivači četka/pletačice košara, izrađivačice četaka i srodna zanimanja, 7431 pripremači/pripremačice tekstilnih vlakana i 7432 tkalci, pletači/tkalje, pletačice i srodna zanimanja.

Neke od skupina koje su premještene u novu podvrstu objedinjene su zbog vrlo maloga broja zaposlenika u mnogim od tih zanimanja te zbog poteškoća u razlikovanju zanimanja kao što zanatski radnici, pletači šiblja i izrađivači košara.

Precizni mehaničari/precizne mehaničarke i srodna zanimanja

Tiskarska zanimanja

Tiskarska zanimanja koja su u klasifikaciji NKZ 98. bila razvrstana u 7. i 8. rod bila su vrlo zastarjela zbog razvoja tiskarske tehnologije. Posebice više nije primjenjiva razlika između rukovatelja strojevima i obrtnika. U skladu s time, klasifikacija NKZ 10. pojednostavljuje podjelu i uključuje samo tri podvrste za slagare, tiskare i rukovatelje tiskarskim, knjigoveškim i sličnim strojevima. Te skupine čine jedinstvenu podvrstu 732 tiskari/tiskarice i srodna zanimanja. Ta je podvrsta svrstana s novom podvrstom 731 zanatski radnici/zanatske radnice te zajedno tvore vrstu 73 zanatski radnici/zanatske radnice, tiskari/tiskarice, čime se odražava kombinacija spretnosti rukovanja, uporabe specijaliziranih pomagala i umjetničke vještine koja je zajednička objema skupinama.

Rukovatelji pogonima i strojevima

Skupine za rukovatelje pogonima i strojevima znatno su racionalizirane i drugačije strukturirane, kao odgovor na prigovor da je klasifikacija NKZ 98. u tome dijelu bila previše iscrpna i u nekim područjima zastarjela. Također su se pojavljivale poteškoće u pouzdanome razlikovanju između rukovatelja stacionarnim pogonima i rukovatelja strojevima, što je dovelo do fragmentacije podataka. Osim toga postojala je i mogućnost da neka zanimanja budu razvrstana u viši stupanj vještine zbog razvoja tehnologije i automatizacije velikih industrijskih postupaka kojima često upravljaju tehničari iz središnje nadzorne sobe ili s upravljačke konzole.

Glavne su značajke promjena koje su uvedene da bi se razriješila ta pitanja:

- (a) Vrste 81 rukovatelji/rukovateljice strojevima i 82 rukovatelji/rukovateljice opremom u procesnoj industriji i sastavljači/sastavljačice proizvoda iz klasifikacije NKZ 98. zamijenjene su dvjema novim vrstama:
81 rukovatelji/rukovateljice postrojenjima i strojevima
82 sastavljači/sastavljačice
- (b) Neke su podvrste objedinjene tamo gdje su u klasifikaciji NKZ 98. postojale usporedne skupine u srodnim područjima za rukovatelje pogonima i strojevima.
- (c) Stvorena je nova podvrsta 313 tehničari/tehničarke za nadzor proizvodnje, a niz podvrsta ili dijelova podvrsta premješten je iz vrste 81 rukovatelji/rukovateljice strojevima iz klasifikacije NKZ 98. u tu novu skupinu, čime se odražava potreba da ta zanimanja budu razvrstana u viši stupanj vještine.
- (d) Niz je podvrsta objedinjen tamo gdje se pokazalo da su kategorije u klasifikaciji NKZ 98. bile previše iscrpne.

Osim toga, neke skupine u 8. rodu objedinjene su sa skupinama srodnih zanimanja u 7. rodu, tamo gdje razlika između obrtnika i zanatskih zanimanja te rukovatelja pogonima i strojevima nije bila primjenjiva, primjerice, kod tiskarskih zanimanja, rudarskih zanimanja i nekih namještača strojeva i upravljača njima.

3.6. Povećana razlikovnost jednostavnih zanimanja i zanimanja koja prevladavaju u neslužbenome zaposlenju

U strukturi klasifikacije NKZ 98. potreba za razlikovanjem zanimanja koja prevladavaju u neslužbenome zaposlenju uzeta je u obzir ponajprije na temelju određivanja nekih posebnih skupina koje su se smatrale važnima za neslužbena zanimanja. Međutim, pokazalo se da su zanimanja koja prevladavaju u neslužbenome zaposlenju i dalje nedostatno obuhvaćena. Statistike o zaposlenju u mnogima od tih zanimanja nisu bile vidljive u međunarodno usporedivim podacima jer su ta zanimanja bila izdvojena samo na razrađenim razinama klasifikacije NKZ 98.

U klasifikaciji NKZ 10. stoga su šire obuhvaćena zanimanja koja su važna u neslužbenome zaposlenju. Gdje god je to bilo moguće, takva su zanimanja razvrstana u podvrste i vrste kako bi bila vidljivija u međunarodnim izvješćima. To se, primjerice, odražava u stvaranju gore spomenute podvrste 731 zanatski radnici/zanatske radnice te u nizu promjena u strukturi 9. roda jednostavna zanimanja, opisanoga u daljnjemu tekstu.

Iako se poslovi u neslužbenim zanimanjima mogu pronaći u svim vrstama NKZ-a, gore spomenute promjene posebno su se odrazile na strukturu 9. roda jednostavna zanimanja. Broj se vrsta u 9. rodu povećao tako s 3 na 6.

Struktura vrsta i podvrsta 9. roda jednostavna zanimanja u klasifikaciji NKZ 98. i klasifikaciji NKZ 10. usporedno je prikazan u tablici 8.

Tablica 8. Vrste i podvrste u 9. rodu jednostavna zanimanja u klasifikacijama NKZ 98. i NKZ 10.

NKZ 98. šifra	Naziv	NKZ 10. šifra	Naziv
91	Jednostavna prodajna i uslužna zanimanja	91	Čistači/čistačice, perači/peračice, kućne pomoćnice i srodna zanimanja
911	Ulični prodavači/ulične prodavačice i srodna zanimanja	911	Čistači/čistačice, perači/peračice, kućne pomoćnice i srodna zanimanja
912	Čistači/čistačice cipela i srodna zanimanja za ulične usluge	912	Ručni perači/ručne peračice automobila, prozora, pralje i srodna zanimanja
913	Kućne pomoćnice, čistačice, peračice i srodna zanimanja		
914	Pazikuće, ručni čistači/ručne čistačice automobila i srodna zanimanja		
915	Dostavljači, nosači/dostavljačice, nosačice i srodna zanimanja		
916	Čistači/čistačice ulica i srodna zanimanja		
92	Jednostavna poljoprivredna, šumarska i ribarska zanimanja	92	Jednostavna poljoprivredna, šumarska i ribarska zanimanja
921	Jednostavna poljoprivredna, šumarska i ribarska zanimanja	921	Jednostavna poljoprivredna, šumarska i ribarska zanimanja
93	Jednostavna rudarska, građevinska, proizvodna, transportna i srodna zanimanja	93	Jednostavna zanimanja u rudarstvu, građevinarstvu, proizvodnji i prometu
931	Jednostavna rudarska i građevinska zanimanja	931	Jednostavna zanimanja u rudarstvu i građevinarstvu
932	Jednostavna zanimanja u proizvodnji i montaži	932	Jednostavna zanimanja u prerađivačkoj industriji
933	Transportni radnici/transportne radnice	933	Radnici/radnice za jednostavne poslove u prometu i skladištenju
		94	Pomagači/pomagačice u pripremi hrane
		941	Pomagači/pomagačice u pripremi hrane
		95	ulični prodavači/ulične prodavačice i srodna uslužna zanimanja
		951	Ulični prodavači/ulične prodavačice i srodna uslužna zanimanja
		952	Ulični prodavači/ulične prodavačice (osim hrane)
		96	Čistači/čistačice ulica i srodna zanimanja
		961	Čistači/čistačice ulica i srodna zanimanja
		962	Ostala jednostavna zanimanja

Potrebno je napomenuti da je razdijeljena podvrsta 914 pazikuće, ručni čistači/ručne čistačice automobila i srodna zanimanja iz klasifikacije NKZ 98. Pazikuće su izdvojeni kao skupina u podvrsti 515 kućanska zanimanja, kućepazitelji/kućepaziteljice. Stvorene su zasebne skupine u podvrsti 912 ručni perači/ručne peračice automobila, prozora, pralje i srodna zanimanja.

Što se tiče podvrste 915 dostavljači, nosači/dostavljačice, nosačice i srodna zanimanja iz klasifikacije NKZ 98., većina je zanimanja koja su bila razvrstana u skupinu 9152 garderobijeri/garderobijerke i srodna zanimanja uključena u skupinu 5414 zaštitari/zaštitarke u klasifikaciji NKZ 10. Preostale skupine u toj podvrsti sada su uključene u podvrstu 962 ostala jednostavna zanimanja.

4. Napomene o posebnim pitanjima i problemima povezanim s razgraničenjem

4.1. Svrha ovih napomena

U ovome su poglavlju objašnjena ona područja klasifikacije NKZ 10. u kojima su moguće poteškoće pri dosljednome utvrđivanju razgraničenja između srodnih skupina na državnoj razini. Govori se o nekim slučajevima u kojima su se praksa i razgraničenja promijenili u klasifikaciji NKZ 10. u odnosu na klasifikaciju NKZ 98. Ovo poglavlje sadržava i savjete o nizu drugih slučajeva u kojima utvrđivanje najprikladnije šifre klasifikacije NKZ 10. za određeno zanimanje može biti otežano.

Podatci se koji se ovdje iznose odnose ponajprije na pojmovna razgraničenja među klasifikacijskim kategorijama u slučajevima u kojima su poznati svi podatci o određenim zanimanjima. U prikupljanju statističkih i administrativnih podataka često je dostupna samo ograničena količina podataka o poslu koji se obavlja. Zato su dani neki podatci o dokazima koji mogu biti potrebni pri razlikovanju složenijih skupina. Nadamo se da će razvoj pomoćnih alata u primjeni klasifikacije NKZ 10. biti koristan za lakše donošenje odluka pri dodjeljivanju šifri zanimanja.

Klasifikacija NKZ 10. oblikovana je tako da za većinu statističkih potreba odgovori na pitanja o (a) zanimanju ili nazivu radnoga mjesta i (b) glavnim zadacima ili zadacima koje radnik obično obavlja da bi se dodijelila četveroznamenkasta šifra prema NKZ-u 10².

4.2. Problemi povezani s razgraničenjem koji utječu na širok raspon zanimanja

Zanimanja sa širokim rasponom zadataka i dužnosti

Klasifikacije zanimanja – i nacionalne i međunarodne – definiraju zanimanja i skupine zanimanja s pomoću najčešćih kombinacija zadataka i dužnosti te stoga dolazi do problema kada, kod nekih zanimanja, raspon zadataka i dužnosti ne odgovara točno onima koji su navedeni u klasifikaciji. U tim se slučajevima pri primjeni klasifikacije NKZ 10. i srodnih klasifikacija savjetuje primjena sljedećih pravila prema dolje navedenomu redoslijedu važnosti:

- i. ako zadatci i dužnosti koji se obavljaju zahtijevaju vještine koje se stječu raznolikom izobrazbom i iskustvom, posao treba biti razvrstan u skladu s onim zadacima i dužnostima koji zahtijevaju najviši stupanj vještina. Primjerice, posao koji se sastoji od vožnje dostavnoga vozila, ukrcavanja i iskrcavanja te ručne dostave dobara treba biti razvrstan u skupinu 8322 vozači/vozačice osobnih vozila, taksija i lakih dostavnih vozila;

² Tamo gdje postoji potreba za točnim razlikovanjem među zanimanjima koja su razvrstana u vrstu 63 ratari/ratarke, ribari/ribarke, lovci/lovkinje i sakupljači plodova/sakupljačice plodova za vlastite potrebe, savjetuje se primjena zasebnih pitanja o djelatnosti za osobne potrebe.

- ii. ako su zadatci i dužnosti povezani s različitim fazama proizvodnje i raspodjele dobara, zadatci i dužnosti povezani s fazom proizvodnje trebaju imati prednost u odnosu na ostale zadatke kao što su zadatci i dužnosti povezani s prodajom i marketingom tih dobara, njihovim prijevozom ili upravljanjem proizvodnjom. Primjerice, pekar koji proizvodi kruh i slastice te ujedno prodaje te proizvode ne treba biti razvrstan među trgovce, nego među pekare, odnosno prema klasifikaciji NKZ 10. u skupinu 7512 pekari/pekarice, slastičari/slastičarke i srodna zanimanja;
- iii. Ako su i zadatci i dužnosti koji se obavljaju na istome stupnju vještine i u istoj fazi proizvodnje, poslovi trebaju biti razvrstani u skladu s pretežitim zadatcima koji se obavljaju. Primjerice, monter požarnih vrata može sastavljati i postavljati vrata, okvire vrata i opremu te postavljati i spajati sustav električnih žica koji omogućuje automatsko zatvaranje vrata u slučaju požarnoga alarma. U tome slučaju posao zahtijeva vještine i stolara i električara, ali stolarski dio posla oduzima najviše vremena. Posao stoga treba razvrstati u skupinu 7115 tesari i građevinski stolari/tesarice i građevinske stolarice, a ne u skupinu 7411 elektroinstalateri/elektroinstalaterke i srodna zanimanja.

Naučnici i pripravnici

Naučnici i pripravnici u klasifikaciji NKZ 10. razvrstani su u skladu sa zanimanjem za koje se pripremaju ako su zaposleni na mjestu naučnika ili pripravnika³.

Taj se pristup ponešto razlikuje od stvarne prakse prema klasifikacije NKZ 98., iako je u uvodu te klasifikacije navedeno da se „naučnici i pripravnici razvrstavaju u skladu sa zadatcima i dužnostima koje obavljaju, a ne, kako je slučaj u nekim klasifikacijama zanimanja, u skladu s njihovim budućim zanimanjem“. Zapravo većina naučnika i pripravnika obavlja iste zadatke kao i potpuno kvalificirani radnici, ali to rade pod većim ili manjim stupnjem nadzora. Nadalje, većina izvora podataka ne sadržava dovoljno pojedinosti s pomoću kojih bismo utvrdili obavlja li naučnik iste ili različite zadatke od onih koji se obavljaju u sklopu zanimanja za koje se priučava. Također je potrebno napomenuti da odgovori zabilježeni prilikom prikupljanja statističkih podataka često ne sadržavaju podatke o položaju naučnika ili pripravnika, osim ako su postavljena posebna pitanja na temelju kojih se izdvaja ta skupina.

Klasifikacija NKZ 10. stoga razvrstava radnike koji imaju službeni položaj učenika kod poslodavca koji ih obučava na isti način u cijeloj klasifikaciji. Stolarski su naučnici i električari naučnici, primjerice, razvrstani u stolare i električare. Stažisti i odvjatnički vježbenici razvrstani su u liječnike i odvjatnike. Međutim, treba napomenuti da ako pripravnici rade u srodnim zanimanjima, te poslove treba razvrstati u skladu sa zadatcima koji se obavljaju, primjerice kada studenti medicine ili prava rade kao čuvari odjela, medicinski pomoćnici ili pravni službenici.

Ako se traže podatci o položaju naučnika ili pripravnika, možda je učinkovitije taj položaj prikazati zasebnom varijablom, umjesto da se u nacionalnoj klasifikaciji zanimanja pokušava izdvojiti naučnike i pripravnike kao zasebna zanimanja.

4.3. Direktori, nadzornici i voditelji poduzeća

Direktori i nadzornici

Razlika između direktora i nadzornika često može prouzročiti poteškoće. Taj je problem postojao u klasifikaciji NKZ 98., ali je naglašen u klasifikaciji NKZ 10. kao posljedica odluke da se neka nadzornička zanimanja izdvoje. Ključna je razlika u tome da su nadzornici odgovorni samo za nadzor nad djelatnostima drugih djelatnika, dok djelatnici razvrstani u 1. rod zakonodavci/zakonodavke, dužnosnici/dužnosnice i direktori/direktorice imaju ukupnu odgovornost za poslovanje poduzeća ili organizacijske jedinice.

³ Kada studenti obavljaju praksu koja nije u sklopu radnoga odnosa, po stupnju se gospodarske djelatnosti ne razvrstavaju kao zaposlenici, pa se stoga pod uobičajenim okolnostima njihovo učenje ne bi razvrstavalo prema zanimanjima. S obzirom na to da je takvo stanje razmjerno često u obrazovnim programima za pojedine skupine zanimanja, kada se u statističkim bazama podataka unose nazivi zanimanja kao što su nastavnik student ili medicinska sestra učenica, treba pomno provjeriti stupanj gospodarske djelatnosti.

I direktori i nadzornici planiraju, organiziraju, usklađuju, nadziru i usmjeravaju rad drugih djelatnika. Osim toga, direktori obično donose odluke i odgovorni su za njih. To su odluke o:

- (a) ukupnome strateškom i poslovnom razvoju poduzeća ili organizacijske jedinice (primjerice, povezano s vrstom, količinom i kvalitetom dobara koja se trebaju proizvesti)
- (b) proračunu (koliko će se novca potrošiti i u koje svrhe) i
- (c) odabiru, imenovanju i razrješenju zaposlenika.

Nije nužno da direktori imaju odgovornost za sva tri područja (strateški i poslovni razvoj, proračun, odabir i razrješenje zaposlenika). Također se može razlikovati stupanj autonomije koju imaju u svojem radu.

Nadzornici mogu o tim pitanjima savjetovati direktore i pomagati im, posebice u pogledu odabira i razrješenja zaposlenika, ali nisu ovlašteni donositi odluke. Obično imaju prethodno iskustvo kao djelatnici u jednome ili u više zanimanja koje nadziru te obično ne nadziru rad djelatnika koji su zaposleni u širokome rasponu zanimanja.

Direktori ne moraju nužno znati obavljati poslove koje obavljaju svi zaposlenici u jedinicama kojima upravljaju, iako u nekim okolnostima to može biti slučaj. Često direktori planiraju, usklađuju i nadziru rad djelatnika koji su zaposleni u širokome rasponu zanimanja.

Direktori i voditelji malih poduzeća

Samostalni djelatnici koji vode vlastiti posao samostalno ili uz pomoć malobrojnoga osoblja često u sklopu svojih uobičajenih djelatnosti obavljaju neke upravljačke i administrativne zadatke. U klasifikaciji NKZ 10. takvi su poslovi razvrstani u 1. rod zakonodavci/zakonodavke, dužnosnici/dužnosnice i direktori/direktorice samo ako postoje dokazi da je upravljanje, uključujući i nadzor nad zaposlenicima, najvažnija sastavnica posla koji obavljaju. Primjerice, mehaničar koji je vlasnik i voditelj vlastite mehaničarske radionice i zapošljava mali broj drugih mehaničara, recepcionara i čistača, ali provodi većinu svojega vremena popravljajući vozila i/ili nadzirući rad drugih mehaničara, treba biti razvrstan u skupinu 7231 mehaničari/mehaničarke i monter/monterke motornih vozila.

Važno je napomenuti da klasifikacija NKZ 10., poput svojega prethodnika, ne uzima u obzir podatak je li radnik vlasnik poduzeća ili nije jer ta i slične značajke radne snage, kao što je položaj poslodavca ili položaj posloprimca, upućuju na to je li tko zaposlen, a ne na zadatke i dužnosti radnika. Stoga je primjerenije tu značajku posla držati zasebnom varijablom razvrstanom u skladu s klasifikacijama kao što je Međunarodna klasifikacija statusa zaposlenja (ICSE-93). Podatke povezane sa stupnjem zaposlenja općenito ne treba uzimati u obzir pri razvrstavanju zanimanja u kategorije klasifikacije NKZ 10. Činjenica da je djelatnik, primjerice, vlasnik poduzeća u kojemu radi može se malo ili nimalo odražavati na vrstu rada koji obavlja.

Veličina poduzeća

Postoji jasan odnos između veličine poduzeći u kojemu je radnik zaposlen i kategorija u klasifikaciji NKZ 10. koje se odnose na upravu. Primjerice, zanimanja razvrstana u podvrstu 112 glavni i izvršni direktori/glavne i izvršne direktorice obično obuhvaćaju starije direktore u poduzećima koje su dovoljno velike da imaju hijerarhijski strukturirana radna mjesta direktora. Slično tome, većina zanimanja koja su razvrstana u vrstu 14 direktori/direktorice u turizmu, ugostiteljstvu, trgovini na malo i drugim uslužnim djelatnostima, upravljaju razmjerno malim poduzećima koje obično nemaju u organizacijskoj strukturi radna mjesta direktora. Djelatnici koji su razvrstani u vrstu 12 administrativni i komercijalni direktori/administrativne i komercijalne direktorice i 13 direktori/direktorice proizvodnje i specijaliziranih usluga mogu biti zaposleni u velikim poduzećima s hijerarhijskom organizacijom ili u razmjerno malim poduzećima koja pružaju specijalističke usluge drugim poduzećima.

Unatoč tim odnosima, podatci o veličini poduzeća u kojemu je zaposlen pojedini direktor obično nisu važni pri donošenju odluka o najprikladnijoj šifri klasifikacije NKZ 10., stoga što je 1. rod te klasifikacije strukturiran u skladu s funkcionalnim specijalizacijama, a ne prema veličini poduzeća kojim se upravlja.

Iako je većina direktora trgovina, primjerice, odgovorna za razmjerno mala poduzeća, direktori su velikih supermarketa i robnih kuća isto tako direktori trgovina. Oni su razvrstani zajedno s ostalim direktorima trgovina u skupinu 1420 direktori/direktorice u trgovini na malo i veliko. Uzmimo još jedan primjer: glavni su zadatci izvršnih direktora, koji su razvrstani u podvrstu 112 usklađivanje i usmjeravanje djelatnosti ostalih direktora koji obnašaju niz specijaliziranih funkcija, a odgovorni su upravnome vijeću. To je ponajprije posljedica načina na koji je organizirano upravljanje tim poduzećem te odražava složenost funkcija kao i veličinu poduzeća.

Stoga se preporučuje uporaba podataka o veličini poduzeća u kojemu je radnik zaposlen, mjerena po načelu broja zaposlenih ili dobiti, ili broju zaposlenih koje se nadzire kako bi se razlikovali direktori razvrstani u različite vrste unutar 1. roda. Najpouzdaniji način za utvrđivanje tih razlika u statističkim i administrativnih bazama podataka vjerojatno uključuje prikupljanje podataka o zanimanju ili nazivu radnoga mjesta i o glavnim zadacima ili dužnostima koji se obavljaju.

4.4. Srodna zanimanja na različitim stupnjevima vještina

Opća načela

Postoji mnogo slučajeva, u klasifikaciji NKZ 98. i u klasifikaciji NKZ 10., u kojima su zanimanja koja su razmjerno slična u mnogim vidovima specijalizacije vještine razvrstana u različite vrste zbog razlika u stupnju vještine. Iako su razlike između takvih zanimanja često jasno određene i razumljive, postoje drugi slučajevi u kojima je potrebno posvetiti posebnu pozornost kako bi se osiguralo da su pojedine skupine zanimanja na razini pojedine države ispravno pridružene kategorijama NKZ-a. Općenito pri donošenju odluka o tome gdje unutar klasifikacije NKZ 10. treba razvrstati pojedina zanimanja treba primjenjivati sljedeća načela:

- (a) Odluke treba donositi na temelju zadataka koji se u stvarnosti obavljaju, a ne na temelju potrebnoga obrazovanja u određenoj državi ili mjere u kojoj su određena zanimanja uređena zakonima. Na taj se način zanimanja koja obuhvaćaju obavljanje istih zadataka uvijek razvrstavaju u istu skupinu klasifikacije NKZ, neovisno o razlikama u obrazovanju ili zakonodavstvu pojedine države;
- (b) Kvalifikacije koje posjeduje osoba koja radi određeni posao ne treba uzimati u obzir;
- (c) Poslovi koje obavljaju iskusni ili visoko obrazovani pojedinci razvrstani su u istu skupinu s poslovima koje obavljaju slabije obrazovani pojedinci kada su zadatci koji se obavljaju u svojoj biti isti, iako pojedinci s višim stupnjem obrazovanja katkad mogu obavljati teže ili složenije zadatke. Primjerice, stolari su različitih razina stručnosti – majstori stolari, VKV stolari, NKV stolari te stolarski naučnici – ali svi izrađuju predmete od drva i drugoga materijala, pa su svi razvrstani u skupinu 7115 tesari i građevinski stilari/tesarice i građevinske stolarice. Stupanj vještine određuje se na temelju zahtjeva za početničke poslove koje obavljaju potpuno kvalificirani radnici.

Granice između opisa zanimanja koja su razvrstana u rodu 9 jednostavna zanimanja u odnosu na ona koja su povezana u smislu vještina specijalizacije, a razvrstana su u rodove 6, 7 i 9, mogu izazvati određene poteškoće kada se radi o zanimanjima kao što su poljoprivredni radnik, građevinski radnik ili radnik u proizvodnji. Opće načelo koje treba donijeti je da zanimanja razvrstana u rodu 9 obično uključuju jednostavne poslove koji zahtijevaju jednostavnu obuku i ne uključuju osnovne vještine iz računanja, čitanja i pisanja te međuljudske komunikacije. Sve dok rad na složenim strojevima nije uključen, mogu se očekivati vještine uporabe ručnih alata.

U slučajevima kad postoji poseban problem razgraničenja u napomenama su uz definicije skupina klasifikacije NKZ 10. navedene smjernice. Također su navedeni primjeri naziva zanimanja koja su uključena u svaku skupinu. Međutim, u slučajevima kad je poznato da se isti ili različiti nazivi upotrebljavaju u različitim državama za zanimanja koja su razvrstana u različite skupine, ti se nazivi obično ne navode ni u popisu uključenih zanimanja ni u kazalu naziva zanimanja. U tim i drugim slučajevima na državnoj razini treba donijeti odluke na temelju prirode posla koji se obavlja. Primjeri o kojima se govori u daljnjemu tekstu mogu zahtijevati posebnu pozornost i mogu poslužiti za prikaz gore navedenih zaključaka.

Stručnjaci i stručni suradnici za zdravstvenu njegu te djelatnici za osobnu njegu

Zanimanja čiji nazivi sadržavaju riječi sestra ili zdravstvena njega mogu se naći u skupinama 2221 glavni medicinski tehničari/glavne medicinske sestre opće njege i 3221 medicinske sestre/medicinski tehničari kao i u podvrsti 532 djelatnici/djelatnice za zdravstvenu skrb i srodna zanimanja.

Razgraničenja među tim skupinama u zadacima koji se obavljaju utvrđena su u definicijama skupina i napomenama uz njih. Ukratko, stručnjaci za zdravstvenu njegu preuzimaju odgovornost za planiranje i upravljanje skrblju nad pacijentima u samostalnom radu ili u timovima koji se sastoje od doktora medicine i drugih članova. Stručni suradnici za zdravstvenu njegu pružaju osnovne usluge medicinske i osobne skrbi te općenito rade pod nadzorom ili kao potpora medicinskim stručnjacima, stručnjacima za zdravstvenu njegu ili drugim zdravstvenim stručnjacima. Djelatnici za osobnu njegu pružaju osobnu njegu i pomoć kod kretanja i drugih svakodnevnih djelatnosti, ali ne pružaju zdravstvenu njegu osim što pacijentima pomažu kod oralnoga uzimanja lijekova i mijenjanja zavoja.

Međutim, potrebno je pridružiti nazive zanimanja kao što su sestra njegovateljica, registrirana sestra, glavna sestra, pomoćna sestra, pomoćnica njegovateljice, pomoćnica sestre itd. odgovarajućim skupinama ili podvrstama u klasifikaciji NKZ 10. Iako su neka od tih zanimanja navedena u definicijama i kazalu, praktični opseg zanimanja pod tim nazivima može se razlikovati u svakoj pojedinoj državi kao i unutar jedne države u različitim povijesnim razdobljima, stoga je potrebno uzeti u obzir zadatke koje su djelatnici na radnim mjestima tih naziva sposobni i ovlašteni obavljati te ih usporediti sa zadacima navedenim u definicijama skupina u klasifikaciji NKZ 10. kako bi se utvrdilo u koji dio klasifikacije treba razvrstati svaki od tih naziva.

Odgajatelji predškolske djece i njegovatelji djece

Zanimanja koja se bave njegom i razvojem djece predškolske dobi mogu biti razvrstana u skupine 2342 predškolski odgajatelji/predškolske odgajateljice, 5311 njegovatelji/njegovateljice djece ili 5312 pomoćnici učitelja/pomoćnice učitelja.

Odgajatelji predškolske djece razlikuju se od ostalih dviju skupina jer što planiraju, organiziraju i izvode obrazovne djelatnosti i igre s ciljem razvoja djece predškolske dobi. Iako stupanj obrazovanja koji posjeduju ne bi smio igrati ulogu pri razvrstavanju, treba napomenuti da je za ovo zanimanje obično potrebna fakultetska diploma iz područja obrazovanja i razvoja djece mlađe dobi.

Njegovatelji djece pružaju njegu i nadziru djecu, a pomoćnici učitelja obavljaju slične dužnosti te ostale nenastavne djelatnosti kao što je pomoć učiteljima. Ni jedna od tih skupina obično ne planira niti organizira razrađene aktivnosti igre ili obrazovne djelatnosti, iako mogu pomagati u njihovu izvođenju.

Stručnjaci i stručni suradnici za tradicionalnu i komplementarnu medicinu

Razlika između zanimanja koja su razvrstana u skupine 2230 stručnjaci/stručnjakinje za tradicionalnu i komplementarnu medicinu i 3230 zanimanja srodna stručnjacima za tradicionalnu i komplementarnu medicinu može biti izvor dvojba, posebice u državama u kojima takve usluge nisu dio općeprihvaćene medicinske prakse.

Bit je u tome da stručnjaci za tradicionalnu i komplementarnu medicinu pripremaju i provode planove liječenja ljudskih bolesti primjenom znanja, vještina i prakse, za čije je uspješno obavljanje potrebno dugotrajno izučavanje teorija, vjerovanja i iskustava koje imaju izvor u pojedinim kulturama. Ona zanimanja čije obavljanje zahtijeva manje opsežno razumijevanje, koje se stječe razmjerno kratkotrajnim službenim ili neslužbenim obrazovanjem i izobrazbom ili neslužbeno na temelju tradicije i običaja pojedinih zajednica uključena su u skupinu 3230 zanimanja srodna stručnjacima za tradicionalnu i komplementarnu medicinu.

Sveobuhvatan popis naziva zanimanja koja su uključena u svaku skupinu sadržan je u objašnjenjima najniže razine klasifikacije i popisu pojedinačnih zanimanja NKZ-a 10. Međutim, treba obratiti pozornost pri tumačenju tih naziva zanimanja na državnoj razini s obzirom na to da se opseg i priroda zadataka koje obavljaju pojedinci koji se služe tim i sličnim nazivima zanimanja mogu razlikovati u svakoj pojedinoj državi.

Kao i kod drugih skupina zanimanja razlika između tih dviju skupine treba biti utemeljena na zadacima koji se na državnoj razini obavljaju u tim zanimanjima, a ne na kvalifikacijama koje imaju pojedinci. Primjerice, osobe koje primjenjuju liječenje u sklopu plana liječenja koji je utvrdio tko drugi treba razvrstati u skupinu 3320, a ne u skupinu 2230.

Zanimanja povezana s pripremom hrane

Zanimanja koja ponajprije uključuju pripremu i prezentaciju hrane namijenjene za neposrednu konzumaciju mogu biti razvrstana u jednu od sljedećih skupina:

- 3434 glavni kuhari/glavne kuharice
- 5120 kuhari/kuharice
- 9411 priprematelji/pripremateljice brze hrane
- 9412 kuhinjski pomoćnici/kuhinjske pomoćnice.

Pri utvrđivanju razgraničenja među tim skupinama posebno je važno sljedeće:

- (a) glavni kuhari, koji su razvrstani u skupinu 3434, planiraju i sastavljaju recepte i jelovnike, osmišljavaju jela i nadgledaju planiranje, organizaciju, pripremu i kuhanje obroka;
- (b) kuhari, koji su razvrstani u skupinu 5120, planiraju, organiziraju, pripremaju i kuhaju obroke, ali to čine prema receptima ili pod nadzorom šefova kuhinje. Kuhari obično ne razvijaju jelovnike niti osmišljavaju nova jela;
- (c) priprematelji brze hrane, koji su razvrstani u skupinu 9411, pripremaju i kuhaju po narudžbi ograničenu ponudu hrane i pića čija priprema zahtijeva jednostavne postupke i mali broj namirnica. Ključno je to da za pripremu takvih jela i pića nije potrebna opsežna izobrazba iz područja pripreme hrane;
- (d) kuhinjski pomoćnici većinom pomažu kuharima, šefovima kuhinje i konobarima tako da održavaju kuhinju i prostorije u kojima se poslužuje hrana čistim i urednim te pomažu u pripremi hrane;
- (e) poslovi koji spajaju jednostavnu pripremu hrane sa znatnijom sastavnicom usluge trebali bi biti razvrstani u najprikladniju od sljedećih skupina:
 - 5131 konobari/konobarice
 - 5212 ulični prodavači/ulične prodavačice hrane
 - 5246 prodavači/prodavačice brze hrane.U ovome slučaju veći stupanj vještine koji je potreban za usluživanje gosta ima prednost pred jednostavnim zadacima pripreme hrane u skladu s pravilom prednosti (i) navedenim pod naslovom Problemi vezani za granice koji utječu na širok spektar zanimanja;
- (f) glavni kuhari i kuhari koji pripremaju složenija jela, a uz to neposredno poslužuju klijente trebaju biti razvrstani u glavne kuhare ili kuhare u skladu s pravilom prednosti (ii) navedenim pod naslovom 4.2 Problemi vezani za granice koji utječu na širok spektar zanimanja.

Iako su razgraničenja među tim skupinama u teoriji razmjerno jasna, u praksi mogu nastati poteškoće kod utvrđivanja nacionalnih pravila o tome kako razvrstati pojedine poslove na temelju ograničenih podataka kao što su naziv zanimanja i kratki opis zadataka. Nazivi zanimanja kao što su šef kuhinje i glavni kuhar⁴ mogu se najčešće bez dvojbe razvrstati u skupinu 3434 glavni kuhari/glavne kuharice. Naziv kuhar bez dodatnih pojašnjenja ili podataka najčešće se razvrstava u skupinu 5120 kuhari/kuharice.

Ako je navedena vrsta hrane koja se priprema, može biti potrebno uzeti u obzir postupak pripreme hrane i podatak priprema li se obično na državnoj razini takva hrana po jednostavnome, unaprijed utvrđenomu postupku. Primjerice, nazivi zanimanja kao što su priprematelj hamburgera ili priprematelj pizze najčešće se razvrstavaju u skupinu 9411 priprematelji brze hrane. U mnogim slučajevima kod utvrđivanja najprikladnije šifre mogu biti korisni podatci o poslodavcu. Primjerice, ako su kuhari zaposleni u nekim poznatim lancima restorana za brzu prehranu, koji su specijalizirani za hamburgere i prženu piletinu, prikladnije ih je razvrstati u priprematelje brze hrane.

⁴ U nekim se slučajevima nazivi glavni kuhar i kuhar mogu upotrijebiti za označivanje vrlo sličnih zanimanja. U tom slučaju treba razmotriti drukčiji pristup u skladu s nacionalnim zahtjevima.

Kuhari koji su specijalizirani za pripremu jela određene kuhinje određene države ili područja najčešće spremaju širok raspon jela, pa stoga trebaju biti razvrstani u skupinu 5120 kuhari, čak i ako se ta hrana poslužuje u objektu za brzu prehranu ili u objektu koji poslužuje hranu za van.

Domaćini i čistači te kućni pomoćnici i srodna zanimanja

Domaćini/domaćice, razvrstani u skupinu 5152, i čistači/čistačice, perači/peračice, kućne pomoćnice i srodna zanimanja, razvrstani u skupini 9111, imaju velik broj zajedničkih zadataka. Ključna je razlika u tome da domaćini preuzimaju odgovornost za organizaciju kućanstva i nadzor nad održavanjem kućanstva u privatnim kućanstvima, a uz to i sami obavljaju neke od tih djelatnosti. Čistači i kućni pomoćnici s druge strane obavljaju iste poslove ili pod nadzorom osobe koja je zaposlena kao kućni domaćin ili pod nadzorom člana kućanstva koji je preuzeo odgovornost za održavanje kućanstva.

4.5. Razgraničenja između skupina zanimanja u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu

Pri razvrstavanju zanimanja u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu moguće je da će trebati posvetiti posebnu pozornost razgraničenju među sljedećim skupinama:

- direktori poljoprivredne proizvodnje, farmeri i upravitelji poljoprivrednih gospodarstava;
- proizvođači usmjereni na mješovitu proizvodnju hrane i životinja te specijalizirani proizvođači hrane ili životinja;
- zanimanja razvrstana u vrstu 63 ratari/ratarke, ribari/ribarke, lovci/lovkinje, sakupljači plodova/sakupljačice plodova za vlastite potrebe i zanimanja razvrstana u tržišno orijentirane vrste 61 i 62;
- poljoprivrednici/poljoprivrednice, šumari/šumarke, ribari/ribarke i lovci/lovkinje razvrstani u 6. rod i fizički radnici razvrstani u 9. rod jednostavna zanimanja.

Direktori za poljoprivrednu proizvodnju, poljoprivrednici i upravitelji poljoprivrednih gospodarstava

Podvrsta 131 direktori/direktorice proizvodnje u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu ograničena je na djelatnike koji upravljaju proizvodnjom u velikim poljoprivrednim, hortikulturnim, šumarskim, vodnokulturnim i ribarskim poduzećima kao što su plantaže, velika stočarska gospodarstva, zajednička poljoprivredna gospodarstva i kooperacije. Takva poduzeća najčešće imaju položaj direktora, a direktor je proizvodnje odgovoran glavnome direktoru.

Poljoprivrednici su, s druge strane, najčešće vlasnici i vode vlastito poljoprivredno gospodarstvo. Obavljaju širok raspon upravljačkih zadataka te zadataka koji su izravno povezani s poljoprivrednom proizvodnjom. Razvrstani su u prikladnu skupinu u 6. rodu poljoprivrednici/poljoprivrednice, šumari/šumarke, ribari/ribarke i lovci/lovkinje, ovisno o vrsti poljoprivrednoga gospodarstva kojim upravljaju.

Iako su razgraničenja između tih dviju skupina u teoriji sasvim jasna, u praksi mogu nastati poteškoće kod utvrđivanja treba li radnika čiji je naziv zanimanja upravitelj poljoprivrednoga gospodarstva razvrstati u 1. ili 6. rod. Takvi se nazivi najčešće upotrebljavaju u slučajevima kad je vlasnik farme zaposlio djelatnika koji upravlja poljoprivrednim gospodarstvom. Taj djelatnik stvarno obavlja iste zadatke kao i poljoprivrednik koji je vlasnik i upravitelj poljoprivrednoga gospodarstva te treba biti razvrstan u 6. rod. Razlika je između poljoprivrednika i upravitelja poljoprivrednoga gospodarstva u takvim slučajevima ponajprije stupanj zaposlenja⁵, a ne zanimanja koje se utvrđuje u skladu s vrstom posla koji obavlja.

Međutim, u nekim se slučajevima nazivi kao što su upravitelj poljoprivrednoga gospodarstva i upravitelj stočarskoga gospodarstva mogu odnositi na upravljanje proizvodnjom u velikim poduzećima koja imaju hijerarhijsku strukturu radnih mjesta direktora. U tome slučaju treba uzeti u obzir poseban način strukturiranja poljoprivredne proizvodnje te uporabu naziva zanimanja na nacionalnoj razini i u skladu s time prilagoditi šifriranje takvih naziva zanimanja.

⁵ Dodati uputu na Međunarodnu klasifikaciju statusa zaposlenja (ICSE 93).

Poljoprivrednici usmjereni na mješovitu i specijaliziranu proizvodnju

U napomenama uz definiciju skupine 6130 poljoprivrednici/poljoprivrednice mješovite poljoprivredne proizvodnje (biljna i stočarska) navedeno je da u tu skupinu ne bi trebali biti razvrstani poljoprivredni djelatnici čiji zadatci pretežito obuhvaćaju ili uzgoj životinja ili obradbu zemlje, ali usto neplanirano obavljaju neke poslove povezane s obradbom zemlje, odnosno uzgojem stoke. Međutim, u statističkim bazama podataka razgraničenja između mješovite i specijalizirane proizvodnje mogu prouzročiti poteškoće.

U nekim će slučajevima naziv zanimanja biti dovoljan. Primjerice, ako je u odgovoru na anketno pitanje o zanimanju osoba navela da je uzgajivač voća i povrća ili pastir, dodatni podatci neće biti potrebni. U mnogim će slučajevima i podatci o glavnim zadacima koji se obavljaju poslužiti kao zadovoljavajući dokaz. Primjerice, poljoprivrednik čiji su glavni zadatci uzgoj ovaca i žita ili upravljanje stočarskim i žitnim gospodarstvom bit će razvrstan kao poljoprivrednik usmjeren na mješovitu proizvodnju.

Ako na temelju podataka o nazivu zanimanja i zadacima koji se obavljaju nije moguće donijeti odluku, mogu se uzeti u obzir podatci o vrsti gospodarske djelatnosti poduzeća u kojemu je osoba zaposlena, ali to treba učiniti s oprezom. Primjerice, bilo bi razumno pretpostaviti da bi kvalificirani radnik na stočarskoj farmi trebao biti razvrstan u skupinu 6121 stočari/stočarice. Međutim, moguće je da su pojedini radnici na gospodarstvima mješovite proizvodnje specijalizirani za rad sa stokom ili rad na proizvodnji usjeva. Na gospodarstvima mješovite proizvodnje mogu, primjerice, biti zaposleni i pastiri i obrezivači šljiva.

Podatci o vrsti gospodarske djelatnosti mogu biti dostupni u pisanome obliku, u odgovorima na pitanja o poduzeću u kojemu je osoba zaposlena ili u obliku šifriranih podataka u skladu s nacionalnom klasifikacijom djelatnosti. Pri uporabi šifriranih podataka o vrsti djelatnosti poljoprivrednih poduzeća kao pomoći pri dodjeli šifre zanimanja radnicima treba postupati vrlo oprezno. Naime, pravila prednosti s pomoću kojih se utvrđuje glavna djelatnost radi poslovnih statistika ne mora nužno odgovarati klasifikaciji zanimanja koja je utemeljena na vrsti obavljenoga rada koji se određuje u skladu s potrebnim vještinama. Primjerice, u Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. – NKD 2007. koja je trenutačno na snazi navodi se da: „ako proizvodnja usjeva ili uzgoj životinja u pojedinoj jedinici prelazi 66% ili više od uobičajene bruto dobiti, ukupna djelatnost ne smije biti uključena u razred 0150 mješovita proizvodnja, nego treba biti razvrstana u proizvodnju usjeva ili stočarstvo.“⁶ Radnici koji su specijalizirani za obradbu tla ili stočarstvo tako mogu biti zaposleni na gospodarstvima mješovite proizvodnje koja su razvrstana prema NKD-u pod proizvodnju usjeva ili stočarstvo.

Iako ovdje nije moguće propisati stroga pravila koja bi se mogla primjenjivati u svim slučajevima i na razini pojedine države, iz gornjega bi teksta trebalo biti jasno da podatci o gospodarskoj djelatnosti poduzeća ne bi smjele imati prednost pred podacima koji su dostupni o nazivu zanimanja i zadacima koji se obavljaju. Važno je naglasiti da su pri određivanju najprikladnije šifre najvažnije vještine potrebne za obavljanje određenoga posla. Stoga, ako su za posao nužne vještine povezane s uzgojem stoke te vještine obradbe tla, posao treba biti razvrstan u poljoprivredu mješovite proizvodnje.

Radnici/radnice orijentirani na tržište i radnici/radnice za vlastite potrebe

Posebnu pozornost možda će trebati posvetiti razlici između poljoprivrednika koji proizvode za osobne potrebe i potrebe onih koji rade u poduzećima usmjerenima na tržište. Radnici trebaju biti razvrstani u vrstu 63 ratari/ratarke, ribari/ribarke, lovci/lovkinje i sakupljači plodova/sakupljačice plodova za vlastite potrebe ako je glavni cilj proizvodnje osigurati hranu, sklonište i ostala dobra za članove radnikova kućanstva. Takvo poimanje glavnoga cilja proizvodnje treba primjenjivati čak i ako se proizvede znatna količina viškova koji se prodaju na tržištu.

U većini slučajeva kod proizvodnje za vlastitu potrošnju, prodaja robe omogućava minimalan gotovinski prihod. Ako nema gotovinskog prihoda ili kompenzacijskih transakcija, sva se proizvodnja dobara za vlastitu potrošnju treba računati kao proizvodnja za vlastite potrebe. Isto tako, ako je proizveden višak dobara, i više se robe proda nego konzumira, jer je osnovni cilj proizvodnja za vlastitu potrošnju, poslovi iz ovog djelokruga rada trebaju biti razvrstani u vrstu 63. Poslovi kojima je glavni cilj proizvodnja robe za tržište trebaju biti razvrstani pod tržišno orijentirane poslove poljoprivrede, šumarstva, ribarstva ili lova.

⁶ ISIC, Rev. 4, stranica 72.

U nekim (većinom industrijaliziranim) državama poljoprivreda za osobne potrebe može biti rijetka ili nepostojeća, a u tome slučaju u prilagodba NKZ-a na državnoj razini nije potrebno zasebno propisivati ili uopće uključivati skupinu za djelatnosti za osobne potrebe. Međutim, u mnogim državama poljoprivrednici za osobne potrebe čine velik udio zaposlenoga seoskog stanovništva, pa razlika između tržišno usmjerenih djelatnosti i djelatnosti za osobne potrebe može biti važna za različite svrhe povezane sa socijalnom i gospodarskom politikom te politikom tržišta rada.

U državama u kojima se upotrebljavaju posebni nazivi za radnike/radnice za vlastite potrebe i radnike/radnice orijentirane na tržište te nazive radnih mjesta treba uključiti u nacionalna kazala naziva zanimanja uz odgovarajuće klasifikacijske šifre. Ako nije tako, nije vjerojatno da će iz podataka o zadacima koji se obavljaju biti dostupni podatci s pomoću kojih bi se pouzdano izdvojili radnici/radnice za vlastite potrebe jer dijele mnoge zajedničke zadatke s radnicima usmjerenima na tržište. Ako je poljoprivreda za vlastite potrebe važan čimbenik, moguće je da će biti potrebno postaviti dodatno pitanje o tome proizvodi li se većinom za prodaju, za osobne potrebe ili potrebe obitelji/kućanstva. To se pitanje može postaviti u kontekstu drugih pitanja o zanimanju (naziv i zadatci) ili uz pitanja o ekonomskoj djelatnosti i stupnju zaposlenja. Kad god je takvo pitanje uključeno u anketi o potrošnji kućanstava ili u popisu stanovništva, treba osigurati da se odgovori iskoriste pri utvrđivanju šifre zanimanja.

Prijedlozi povezani s oblikovanjem i testiranjem pitanja o poljoprivredi za vlastite potrebe navedeni su pod naslovom Prikupljanje i šifriranje podataka za klasifikacije temeljene na NKZ-u 10.

Kvalificirani radnici u poljoprivredi (6. rod) i fizički radnici u poljoprivredi (9. rod)

Radnici u vrsti 92 jednostavna poljoprivredna, šumarska i ribarska zanimanja obavljaju jednostavne i rutinske zadatke koji ne zahtijevaju velik stupanj izobrazbe ili iskustva, dok oni razvrstani u 6. rod uglavnom obavljaju širok raspon zadataka koji obuhvaćaju vještine koje se stječu velikim iskustvom i/ili opsežnom izobrazbom.

U nekim slučajevima naziv zanimanja može biti dovoljan za razlikovanje između kvalificiranih i jednostavnih zanimanja u poljoprivredi. Primjerice, nazivi zanimanja u kojima je ključna imenica poljoprivrednik/poljoprivrednica, uzgajivač/uzgajivačica, pastir/pastirica, obrezivač/obrezivačica, šišač/šišačica i slično upućuju na zanimanja koja obuhvaćaju širok raspon zadataka ili visoko specijalizirane vještine koje zahtijevaju opsežnu izobrazbu ili iskustvo te su razvrstani u 6. rod. Slično tome, nazivi zanimanja kao što su fizički radnik/fizička radnica na farmi, berač/beračica voća, te sjekač/sjekačica trske upućuju na rutinske zadatke ili zadatke koji se ponavljaju, a ne zahtijevaju opsežnu izobrazbu ili inicijativu.

Međutim, naziv zanimanja kao što je radnik na farmi zahtijeva daljnje razmatranje jer se odnose na činjenicu da je radnik zaposlen na poljoprivrednome gospodarstvu, a ne na stupanj vještine ili odgovornosti koji se od njega zahtijeva. U tim je slučajevima potrebno uzeti u obzir uporabu nazivlja na razini pojedine države te u specifičnome poljoprivrednom okružju. Primjerice, izraz se stočarski radnik/stočarska radnica u nekim državama može odnositi na radnika koji se brine za životinje na stočarskoj farmi koji je razvrstan u skupinu 6121 stočari/stočarice. Međutim, zanimanje radnik/radnica u voćnjaku vjerojatnije će se odnositi na osobu koja bere voće i obavlja druge rutinske fizičke zadatke nego na osobu koja obrezuje stabla, provjerava je li urod napala bolest te se brine za zdravlje i plodnost voćaka.

Stoga može biti korisna kombinacija naziva zanimanja s podacima o zadacima ili drugim pobližim podacima. Primjerice, radnik na stočarskoj farmi koji muze krave treba biti razvrstan u skupinu 6121 stočari/stočarice, dok radnik na stočarskoj farmi koji čisti nastambe životinja treba biti razvrstan u skupinu 9212 radnici/radnice na stočarskoj farmi. Kada se kombiniraju zadatci od kojih neki uključuju viši stupanj vještine ili inicijative, prikladnije je zanimanje smjestiti u 6. rod.

Objašnjenja klasifikacije NKZ 10. sadržava neke od najčešćih kombinacija naziva zanimanja, zadataka koji se obavljaju i drugih pobližih podataka koji mogu poslužiti kao pomoć kod primjene klasifikacije NKZ 10.

Također je potrebno napomenuti da se neka zanimanja koja su česta u ruralnome okružju ili na poljoprivrednim gospodarstvima mogu pojavljivati i izvan poljoprivrednoga okružja i ne zahtijevaju izravan rad sa životinjama ili usjevima. Takva su zanimanja razvrstana u odgovarajuće skupine izvan vrste 92. Primjerice, kopači rovova razvrstani su u skupinu 9312 radnici/radnice u niskogradnji, a raznosai vode u skupinu 9624 sakupljači/sakupljačice vode i drva za ogrjev.

Rukovanje poljoprivrednim i šumarskim strojevima

Na kraju treba napomenuti da mnogi kvalificirani poljoprivredni i šumarski radnici upravljaju specijaliziranim strojevima kao što su traktori te voze motorizirana vozila u sklopu svojih uobičajenih dužnosti. Poslovi koji zahtijevaju upravljanje strojevima u kombinaciji s nizom drugih poljoprivrednih vještina razvrstani su u 6. rod. Radnici kao što su upravljači kombajna, koji se specijaliziraju za upravljanje strojevima, ali uz to mogu neplanirano obavljati i druge poljoprivredne ili šumarske zadatke, trebaju biti razvrstani u odgovarajuću skupinu prema vrsti strojeva kojima upravljaju. U većini slučajeva ubrajaju se u skupinu 8341 rukovatelji/rukovateljice pokretnim poljoprivrednim i šumarskim strojevima.

5. Prikupljanje i šifriranje podataka utemeljenih na klasifikaciji NKZ 10.

Ovo poglavlje sadržava pregled točaka koje treba uzeti u obzir pri prikupljanju podataka o zanimanjima. Osim toga, sažeto su prikazani postupci s pomoću kojih se odgovori na pitanja o zanimanjima dodjeljuju prema klasifikaciji NKZ 10. Ti se postupci nazivaju šifriranjem.

5.1. Podatci potrebni za šifriranje

Za točno šifriranje na bilo koju razinu NKZ-a 10. potrebni su sljedeći podatci:

- naziv zanimanja
- glavni zadatci ili dužnosti koje se obično obavljaju u sklopu posla.

Mogu biti korisni i sljedeći podatci:

- vrsta ekonomske djelatnosti poduzeća (vrsta djelatnosti)
- je li glavni cilj djelatnosti osobna konzumacija (osobne potrebe)

Podatci o vrsti ekonomske djelatnosti poduzeća u kojemu je osoba zaposlena sami po sebi obično nisu korisni pri dodjeljivanju šifara zanimanja. Međutim, podatci o vrsti djelatnosti, pa čak i imenu poduzeća mogu biti korisni u nekim slučajevima kada se koriste uz podatke o nazivu zanimanja i/ili zadacima koji se obavljaju.

Ako je u nekoj državi poljoprivredna ili ribarska djelatnost za vlastite potrebe znatno zastupljena ili je u središtu političkoga interesa, može biti potrebno prikupljanje podataka o tome proizvodi li radnik dobra za tržište ili ponajprije za potrošnju vlastita kućanstva.

Podatci o pojedinčevu stupnju vještine ili formalnoga obrazovanja nisu ni potrebni ni korisni. Često pojedinci imaju viši stupanj obrazovanja od potrebnoga za posao koji obavljaju ili suprotno, nemaju nikakvo formalno obrazovanje povezano s poslom. Uporaba takvih podataka pri šifriranju zanimanja ne bi bila ispravna i dovela bi do odstupanja podataka o zanimanju i stupnju obrazovanja.

5.2. Vrste pitanja o zanimanju

U popisima stanovništva i anketama o potrošnji kućanstava uglavnom su se primjenjivale tri vrste pitanja:

- jedno ili dva prethodno šifrirana pitanja o poslovima koje pojedinci obavljaju (ne preporučuje se)
- jedno pitanje sa slobodnim upisom s pomoću kojega se dobivaju podatci o zanimanju pojedinca
- dva ili više pitanja sa slobodnim upisom – osnovno pitanje o nazivu posla te upit o glavnim zadacima koje pojedinac na poslu obavlja.

U istraživanjima provedenim na poduzećima i u administrativnim bazama podataka opis posla ili zadataka može se izravno šifrirati prema klasifikaciji zanimanja služeći se popisom šifara i objašnjenjima pojedinih klasifikacijskih skupina.

Prethodno šifrirana pitanja

Prethodno šifrirana pitanja zatvorenoga tipa ograničene su točnosti jer nazivi skupina u klasifikacijama zanimanja uglavnom ne odgovaraju uobičajenim nazivima kojima se u svakodnevnome govoru opisuju poslovi. Budući da su po prirodi ta pitanja ograničena na mali broj kategorija, ne osiguravaju dovoljno pojedinosti za potrebe većine korisnika tih podataka, iako zauzimaju mnogo prostora na obrascima u popisima stanovništva i anketama.

Glavna je prednost pitanja zatvorenoga tipa u tome što se odgovori mogu obraditi brzo i uz male troškove. Ako se zbog ograničenih sredstava takav pristup ne može izbjeći, mogu se navesti zasebne kategorije za skupine koje imaju prednost, a točnost se može poboljšati ispitivanjem i pročišćivanjem pitanja. Važno je napomenuti da se u upitniku ne bi smjeli pojavljivati nazivi kategorija iz širih klasifikacijskih skupina.

Pitanja otvorenog tipa

Ako su dobro oblikovana, pitanja otvorenoga tipa mogu pružiti dovoljno podataka za ispravno dodjeljivanje četveroznamenaste šifre klasifikacije NKZ 10. Treba osigurati dovoljno prostora za pisani odgovor koji se sastoji od više riječi, a pitanjem ili pitanjima treba prikupiti podatke i o nazivu posla i o glavnim zadacima koji se obavljaju ili dužnostima koje se obvljavaju. Gdje je to moguće, treba navesti primjere dovoljno iscrpnih odgovora kako bi se osigurala točnost odgovora nužno je kvalitetno obučiti provoditelje anketa ili popisa.

Očigledan je nedostatak pitanja otvorenoga tipa to što odgovorima treba biti dodijeljen klasifikacijska šifra s pomoću abecednog popisa zanimanja. Međutim, to je jedini način da se dobiju točni i pouzdani statistički i administrativni podatci o zanimanjima. Moguće su razmjerno brze i troškovno učinkovite metode šifriranja, ali njihov razvoj zahtijeva dodatan napor.

U anketama i popisima često se koristilo samo jedno pitanje kao što je jedno od sljedećih:

- Koje je glavno zanimanje (ove osobe) na ovome radnom mjestu?
- Koju vrstu posla (osoba) obavlja?

Tim se pristupom mogu prikupiti potrebni podatci od nekih, ali ne od svih ispitanika. Međutim, takva vrsta pitanja često dovodi do odgovora kao što su 'direktor', 'savjetnik' ili 'rad na poljoprivrednom gospodarstvu'. Takvi se odgovori možda ne će moći pouzdano šifrirati ni na kojoj razini NKZ-a. Ako se služe tom vrstom pitanja, provoditelje anketa ili popisa treba temeljito obučiti da od ispitanika saznaju više pojedinosti ako početni odgovor ne sadržava dovoljno podataka.

Zasebna pitanja o nazivu posla i zadacima koji se obavljaju sve se češće primjenjuju u statističkim uredima, a taj se pristup preporučuje i u anketama kućanstava i popisima stanovništva. Uporaba dvaju pitanja najčešće osigurava dovoljno pojedinosti. Ako se traže dvije različite vrste podataka, ispitanik će lakše dati potpun odgovor i navesti više pojedinosti u odgovoru na drugo pitanje, primjerice:

- naziv posla: direktor prodaje
- zadatci: prodaja rabljenih automobila
- naziv posla: savjetnik za odnose s korisnicima
- zadatci: prodaja rabljenih automobila.

5.3. Preporučena pitanja za provedbu statističkog istraživanja

Jasno je samo po sebi da sva pitanja koja se koriste u statističkim bazama podataka treba najprije ispitati da se utvrdi jesu li prikladna za određenu metodu prikupljanja podataka. Ispitivanje bi se trebalo sastojati od oglednoga dodjeljivanja klasifikacijskih šifara odgovorima na upitnik te naknadnih razgovora s prikupljačima podataka i ispitanicima. Ogledno šifriranje također je koristan način da se ispita i pročisti abecedni popis zanimanja.

Kao početna točka u razvoju nacionalnoga pristupa prema prikupljanju podataka o zanimanjima preporučuju se sljedeća pitanja.

1. (U Vašem glavnome zaposlenju prošloga tjedna) koji je bio (Vaš) posao ili zanimanje?

Molimo navedite puni naziv posla. Budite određeni, primjerice:

- berač/beračica voća
- pravni tajnik/pravna tajnica
- upravitelj/upraviteljica restorana
- nastavnik/nastavnica u srednjoj školi
- uzgajivač/uzgajivačica stoke
- registrirana medicinska sestra/registrirani medicinski tehničar

Zanimanje:

2. Koji su bili Vaši glavni zadatci ili dužnosti na tome poslu?

Molimo navedite pojedinosti. Primjerice:

- branje i nošenje naranača i bresaka
- izradba pravnih spisa
- upravljanje poslovanjem restorana
- nastava matematike
- vođenje stočarske farme
- njega bolesnika i primjena lijekova

Glavni zadatci ili dužnosti:

Posebnu pozornost možda će trebati posvetiti poljoprivredi za osobne potrebe. Ako je poljoprivreda ili ribarstvo za vlastite potrebe važan čimbenik politike rada, savjetuje se postavljanje dodatnoga pitanja koje bi trebalo oblikovati otprilike ovako:

3. "Proizvode li dobra ponajprije za prodaju ili ponajprije za osobne potrebe ili potrebe obitelji?"

To se pitanje općenito može postaviti kao pitanje zatvorenoga tipa s ponuđenim kategorijama odgovora koje će osigurati jasnu podjelu između djelatnika koji proizvode dobra ponajprije za prodaju i onih koji proizvode ponajprije za obiteljske potrebe. Ako se podatci o djelatnosti za osobne potrebe prikupljaju u sklopu pitanja o stupnju zaposlenja, odgovore također treba uzeti u obzir pri šifriranju ili izmjeni šifara zanimanja.

Pitanja o vrsti ekonomske djelatnosti te poslodavčevu imenu i adresi obično se postavljaju neposredno nakon pitanja o zanimanju jer se na taj način omogućava logičan tijek upitnika. Bilježenjem svih podataka povezanih sa šifriranjem zanimanja i vrste ekonomske djelatnosti na istoj stranici također se povećava učinkovitost i točnost šifriranja, i u šifriranju zanimanja i u šifriranju vrste ekonomske djelatnosti.

Odgovore na pitanja otvorenoga tipa treba dodijeliti odgovarajućim kategorijama u klasifikaciji zanimanja na temelju NKZ-a. Taj postupak često nije jednostavan jer se u šifriranju zanimanja trebaju uzeti u obzir odgovori na pitanja o zanimanju (nazivu i zadatcima), vrsti ekonomske djelatnosti te imenu i adresi radnoga mjesta. Također treba uzeti u obzir odgovore na moguća pitanja koja se odnose na djelatnost za vlastite potrebe.

Prije nego što započne šifriranje treba pripremiti tri dokumenta. To su: (1) upute za šifriranje u kojima su određeni postupci koje treba slijediti osoba koja dodjeljuje šifre, (2) abecedni popis zanimanja i (3) postupci za rješavanje nejasnoća u kojima je određeno kako postupiti s odgovorima koje nije moguće šifrirati s pomoću kazala i uobičajenih postupaka šifriranja.